

Київська округа.

С. Калита Велико-димерського району.

Матеріал цей записав у с. Калиті ботаник М. Підоплічка 1927 року. Діалектичні особливості, фонетичні, а почасти й морфологічні, збережені, думаю, тільки де-не-де. Складаючи словничка, я на чільне місце виносила слово в його літературній формі в тому разі, коли матеріал не давав відповідної форми діалектичної; напр. на підставі фрази „Он як вода войдується на річці“ в словничку виведено чільне слово Войдуватися; можливо проте, що в Калиті кажуть войдува(ц)ця або войдова(ц)ця.

Приказки (у Калиті кажуть „примовки“).

Домівка не ворог: коли запали', той й згорить.

З блеску та в Слуків ¹⁾ іди.

Люди не свині — поїдять.

Наша рожа на все гожа.

Оддай жінку дяді, а сам іди до бляді.

Свині' не до поросят, як свиню смалять.

Спать до обід, присниться й ведмідь.

Стук! гряк! та й є п'ятак та й круп коряк. (Про ткачів).

Та піди ти в Слуків! ¹⁾.

Хоч би й за старця, аби не остаться.

Хто як умів, так і сів.

Ще всі середі напереді.

Я то вмію, та не смію.

Язык не попівський, день не петрівський, а вже жнива.

Як не бачу, душа мре; як побачу, душа пре. („Про що ви балакали?“ питається записувач, а жінка відповідає:) Не про вас господ, а про свій росхо'д.

Як прийдуть жнива, то й жінка не жива.

Який Химка, така й жінка.

---

¹⁾ Близько коло с. Калити є велике болото Слуків.

Словничок

- Апара'тное *р.* Парадний вхід, парадні двері. | Я через апаратное.
- Бе'шпет *р.* Бешкет.
- Блеск *р.* Світ. | З блеску та в Слуків іди. (Слуків — назва великого болота коло с. Калити).
- Бля'кати *д. нед.* Дурниці говорити, верзти. | Що ти блякав?
- Бути *д.* Форма 3 ос. теп. ч. в *править* за присудок у випадках, де в літературній мові він не вживається. Де це наш хлопець в? То сухо в. У нас торг що суботи в.
- Буцо'ю *присл.* В п'яному стані. | Ішов він буцо'ю та його і вбило.
- Варі'ння *р.* Варені в цукрі овочі.
- Вжа'рити *д. док.* Пожалити. | Я на полі кропивою вжа'рив.
- Войдуватися *д. нед.* Про воду: сильно хвилюватися. | Он як вода войдується на річці.
- Гись! Вигук, яким відганяють вівці. | Гись! Куди!
- Голь'е' *р.* Гілля.
- Греміти *д. нед.* Гримати. | А він на мене не гремить, що я пішла.
- Ді'довщина *р.* Дідизна.
- Ду'бок *р.* На ду'бок. На дрова. | Тільки до печі на ду'бок піде.
- Заси'пати *д. док.* Донести (про якусь змову, таємну організацію). | Піп цю організацію заси'пав.
- Їхній займ.-прикм. Їх із значінням *приналежності*. Їхній опас великий.
- Ке'пство *р.* На ке'пство. На сміх. | Щоб не сказав він вам на кепство.
- Куп'е' *р.* Куп'я, стверді купки землі на болоті.
- Лад *р.* Через лад. Аж надто. | Палка через лад довга.
- Латри'га *р.* „Латри'га — чоловік, що нікуди неподобливий“.
- Маву' - маву'! *вг.* Звуки, якими перекликають кота: няв-няв
- Ма'тка *р.* Мати.
- Мі'лька *р.* Мільга', мілька' (дрібненька риба).
- Мочки'й *прикм.* Мокрий (про пору року). | А це весна в нас була мочка'.
- На *прийм.* 1) з *акуз.* На мене повезло. Мені пощастило, повезло.
2) з *лок.* На саду'. В саду на овочевих деревах. | Чи в в нас що-небудь на саду'?
- Навпростки' *присл.* Навпростець.
- Неподо'бливий *прикм.* Неподобний. | Латри'га — чоловік, що нікуди неподобливий.
- О'пас *р.* Випас. | Їхній о'пас великий.
- Опру'г *р.* Міра землі: 600 квадратних сажнів.
- Пе'пенка *р.* Сорт яблук: пепінка литовська.
- Підсочи'ть *д. док.* Підстерегти.
- Повезти *д. док.* Пошастити. На мене повезло. Мені пощастило.
- Понести *д. док.* Випивши піти, не впавши. | Вип'е пляшку і понесе'.

Потрави'ть *д. док.* Спа'сти (скотом). | Та я накосив в'їз і кажу:
потрави'ть.

При'мовка *р.* Приказка.

Пу'га. *р.* Батіг. | Мо це твоя пу'га?

Рахма'ний (рахманний) *прикм.* Спокійний, тихий, покладливий.

Руже' *р.* Рушниця.

Сад *р.* На саду' В саду на овочевих деревах. | Чи є в нас що-небудь
на саду'?

Сапува'ти *д. нед.* Полоти. | Та й баби скрізь сапують.

Святни'й *прикм.* Святочний. | Святний день.

Смутова'ть *д. нед.* Сумувати. | А чого-ж її смутовать?

Стожа'рня *р.* Місце, де стирти стоять.

Сто'ля *р.* Стеля.

Торг *р.* Базар. | У нас торг що суботи є.

Ужва', ужо'вка *р.* Мотуз з гнучкого пруття (вербового чи іншого якого).

Хазя'йсливий *прикм.* Хазяїновитий, господарний. | А він у мене
був хлопець хазя'йсливий

Через *прийм.* Через лад *див.* Лад.

Шино'ваний *прикм.* Про віз: що має колеса шинами оковані.

Чернігівська та Конотіпська округи.

За матеріал до поданого тут словничка правили мені мої записи, зроблені на Чернігівщині в-осени 1923 року з уст місцевих людей різного віку. Записи зроблено в пунктах, що тепер входять у склад Чернігівської та Конотіпської округи. В Чернігівській окрузі матеріал мій обіймає такі пункти: м. Остер, с. Старогородку на лівому березі Десни, 1 в. від Остра, задесенські села (тоб-то села, що на правобережжі Десни) — Виповзів, що 6 верстов на злегка південний захід від Остра, та Лутаву, 5 в. на північний захід від Остра; с. Виблі, верстов 12 на схід злегка південний від Чернігова; м. Березне на десенському правобережжі, м. Стільне, що 12 верстов на південний схід від Березного; в Конотіпській окрузі: м. Мену' на річці Мені (правий прирічок Десни); с. Бабу', що між Меною та Сосницею, 8 верстов на схід злегка південний від Мени і верстов 10 на захід від Сосниці; села коло Сосниці: В'юнище, 1 в. від Сосниці, та Заріччя на таку саму відстань від Сосниці — обидва села лежать одно коло одного; с. Козилівку (давніше Холмецької волости), с. Змітнів на правому березі Десни, 12 верстов на північ злегка східню від Сосниці, с. Шабелинів на десенському лівобережжі, посередині між Десною та Сеймом, верстов 8 на злегка східній південь від Змітнева і 7—8 в. на південь від Нових Млинів, м. Нові Млини на Сеймі, 18 в. від залізничної станції Доч (с. Високе). Невеличкий матеріал маю й з с. Алтинівки Конотіпської округи, що його я записала 1922 р. в Києві з уст алтинівської неписьменної 48—50-літньої селянки Марії Карасевої.

Записи мої становлять: уривки з розмов, окремі слова, зібрані за діалектологічною програмою для збирання фонетичних та морфологічних особливостей поліських говірок, кобзарські думи ¹⁾ і численні тексти пісень, — все це використано для словничка.

Уваги до окремих вжитих тут літер.

ѣ — дифтонгічний звук із початковим сильним елементом — вузьким *i* та кінцевим ослабленим елементом — *ê*; ѣ це рефлекс давнього *ě* та *e* в новому закритому складі з кінцевим пал'яталізованим консонантом. Консонант, що перед ѣ, пал'яталізований; в початку складу ѣ віддає два звуки: *ij* + ѣ (ѣѣ' = *ii*).

¹⁾ Дві думи про втечу трьох братів з Озова надруковані в першому томі корпусу „Українських Народніх Дум“, що склала Катерина Грушевська (Київ 1927).

ʒ — знаком цим, щоб не ускладняти транскрипції, узагальнено різні дифтонгічні рефлексі *o* в новому закритому складі: від заднього високого наперед висуненого лямбіалізованого дифтонгічного звука з складовими звуковими елементами, що приблизно даються позначити двома літерами *io*, до переднього високого звука глибокого творення *üö*, *üo*. (Характеристику дифтонгічним звукам у названих тут пунктах дано в моїй розвідці „До характеристики і процесу монофтонгізації чернігівських дифтонгічних звуків“. Україна 1925, кн. 5).

й — знаком цим віддано різні лямбіалізовані звуки високого положення: від *й* ряду задньо-середнього до *й* переднього ряду.

і — високий звук переднього ряду вузького відтінку, вужчого, як німецьке *i* довге.

и — високий звук переднього ряду широкого відтінку; переважно нагадує німецьке *i* коротке; в окремих випадках наближається до *и* середнього ряду. Звук цей цілком відмінний від звука, що позначений літерою *и* в записах із подільських говірок.

е — звук середнього положення переднього ряду широкого відтінку, звук відмінний від *е* подільського. В ненаголошеній позиції це звук ширший, як у позиції наголошеній, і инколи доходить до звука низького положення *ä* (у Мені чула сяди'ть — „сидить“).

о — в окучих і в акучих говірках в наголошеній позиції звук вужчий, як у ненаголошеній позиції.

л — в усіх моїх об'єктів з названих тут пунктів належить до категорії *л* середнього різних відтінків: то вищого то нижчого власного звука. Досить низького власного звука *л* середнє, що наближається до *л* великоруського й польського, я чула в Стільному від різних людей.

р — звук переважно напружений, сильної вібрації.

в — переважно звук білябіальний, проте часто дорівнює й нескладовому *ў*; після вокаля того самого складу завсіди *в* = *ў* (дав).

В наголошених складах консонанти перед вокалями заднього ряду часто лямбіовеляризовані, а перед *е* злегка вищого власного звука, як у вище матеріалом представлених південно-українських говірках.

Літери *й*, *ʒ* ідуть у словничку після літери *и*; літера *ю* — після *і*.

Приказки.

Єк живе'цца, так і спева'цца. Баба.

Чалавѣ'к жи'нку лю'бить бага'ту, а хазя'їн челя'дку здаро'ву. Стільне.

Словничок.

Аб прийм. = Об.

Абгаро'жден дприкм. Огороджений. | Шо в пана Йвана двір абгаро'жден. П. Мена.

Абжида'ть (обжидати) *д. нед.* Дождити. | Да не ну'мо ми ко'ней по-
са'ть, да не ну'м ми єго' абжида'ть. *Д. Змітнів.*

Абища'цце (обіщатися) *д. нед.* Обіцяти. | Вєн абища'вєс. *Виповзів.*

Авто'рак *р.* Вівторок. *Змітнів.*

Адвича'ть (відвічати) *д. нед.* Відповідати. | Ко'ничок да й адвича'є: ни
прадава'й мене', спагада'й на сибє'. *Березне.*

Ади'н, адна', адно', *числ. прикм.* = Один, одна, одно.

Акса'мент *р.* ? Тогда то їх постреля'ли и поруба'ли, б'їлою сири'-
цою наза'д ру'ки пов'язали, си'нім акса'ментом-же г'лаза' вже
засипа'ли. *Д. В'юнище.*

Аку'чи (акучий) *прикм.* Що акає, що в його мові рефлексом ненаголо-
шеного етимологічного *о* є *а*. | Гавѣрка адна', тїлько тут лю'де
аку'чи. (Так відповів візник із села Купчичів Конотіпської
округи на мов запитання, чим різниться говірка с. Змітнева,
від говірки сс. Загребелля, Андріївки, що коло Сосниці, та
самої Сосниці; в останніх трьох пунктах говірка окуча, а в Зміт-
неві — акуча).

Амша'нік *р.* Омшаник. *Козилівка.*

А'нгелія *р.* Англія. *Остер.*

Асу'д *р.* Осуд. | Василько сидить да суди судить; бере й асу'ду па за-
латому. *П. Мена.*

Атка'завацце (відказуватися) *д. нед.* Відповідати, відказувати. | Мала-
дая Дашичка й атка'зуїце, „Да ни сва'тайте мене' да й у чистум
по'лі, сватайте мене' в ба'тькавум до'ми“. *П. Березне.*

Бага'ти (багатий) *прикм.* Б-тєє вре'м'я. Багато часу, довгий час. |
Влас'ть йому' була' да'на не на бага'тєє вре'м'я. *В'юнище.*

Ба'здер *р.* ? | Єк він се'є зговорив, так ба'здер до'бри¹⁾ учини'в: нога'ми
не пийде, рука'ми не зди'їме, голови' коза'цкої молоде'цкої він
уже не пїдни'ме. *Д. В'юнище.*

Балєзнава'вши *дприсл.* Слабувавши. | Уме'р не балєзнава'вши. *Березне.*

Банду'рщик *р.* Кобзар. | Хо'дють на база'ри банду'рщики нахо'джив.
Остер. Див. Кобза'рщик.

Барске ? Як се'є каза'к згавари'в, так ба'рске изба'єв: ногами не
пийде, рука'ми не знїме, галави'-же завсїм не зведе'. *Д. Змітнів.*

Бар'я'к *р.* Байрак. | Лу'чче-ж ми будєм ї'хати-повєжджа'ти, тернам да
бар'я'кам будєм верхи' стина'ти, да свойму' ме'ншому бра'ту
будєм на приме'ту покида'ти. *Д. В'юнище.* (У відповідному
місці тієї самої думи, записаної в Змітневі, сказано „байрак“).

Бєзм'ї'ру *присл.* Безмірно, дуже багато. | А коза'к непі'шен бива'в,
зго'ра устава'в да бєзм'ї'ру в писто'ни по'роху поклада'в.
Д. В'юнище.

Бєре'знік (березник) *р.* Березовий ліс. *Козилівка.*

¹⁾ Чи не поісований це зворот замість „барже добре“?

Бива'ть *д. нед.* Бувати. | А коза'к непи'шен бива'в. *Д. В'юнице.*
Битнасть (битність) *р.* Пробування, буття. | За ма' битнасти не було.
Остер.

Бра'тець *р., ном. мн.* бра'тця. Ще й ранѣй того Микола встав,
лучко'м подзвонив, бра'тцев побудив: „Встава'йте, бра'тця, ко'ней
сідла'йте. *П. Шабелинів.*

Бу'бень, -бня *р.* Бубон. *Стільне, В'юнице, Березне.* Бу'бні. *Остер.*
Див. Бу'хало *П.*

Буть *д.* У формі минулого часу входить у склад зложеного присудка
при присудковому йменні-дієприкметнику. | Власць йому' була'
да'на не на бага'тее вре'м'я. *В'юнице.* — не до чого. Не мати
часу, настрою на що-небудь. | Не до п'їсень мені'. *В'юнице.* —
на ум'ї' *див.* Ум.

І. Бу'хало *р. ч.* Бубнист. *Остер.*

ІІ. Бу'хало *р. н.* = Бу'бень. *Остер.*

В, у прийм. *І.* з *акуз.* на означення міри. | Не'вад був у два са'жні гли'бу.
Остер. Я'мку ви'капають у чалав'їка, а вже на за'втре и пабу'-'
реть. *Змітнів.*

ІІ. з *лок. 1)* на означення часу. В те'мній зорі' з до'му
вихо'джу. *В'юнице.* *2)* на означення місця замість звичайно
вживаного прийм. на. | Да й усі га'лячки на г'льках сіли,
й а зезу'ля да й у щито'чку. *П. Старогородка.*

Вайти' *д. док.* Увійти. Вашла'. Увійшла. | У церкву вашла', як зара
запла' *П. Змітнів.*

Вана' займ.-реч., *див.* Вїн.

Вгада'ть *д. док.* Пізнати. | Там пани ста'яли, да не вгада'ли... шапки зни-
мали... єї' питали: „Ой чи царі'вна, чи карал'ївна? *П. Змітнів.*

Ведм'ї'дь *р.* Ведмідь. *Остер, Березне, Стільне, Мена, Нові Млини.*

Вели'ки (-кий) *прикм.* Вели'каї вади' (великої води). Коли багато
води прибував в річці. | Єк иде' вели'каї вади', таді' не ско'ро.
Остер.

Ве'льми, вє'льми *присл.* Дуже. | Ве'льми. *Лутава Виповзів.* Ве'льми
люблю' *Стільне.* Ве'льми стари'нна. *Змітнів.*

Вереб'ї' *р.* Горобці. | Десь узялися верєб'ї' да скинули п'їр'вчко додолу.
П. В'юнице.

Веретьо'ни *р.* Веретена. | На веретьо'ни пря'ли. *Змітнів.*

Вершї'вка (віршівка) *р.* Різдва'ний вірш на зразок колядки, що його
хлопці проказують, а не співають. *Баба.*

Вершова'ть (віршувати) *д. нед.* Проказувати вершї'вки. Хло'пці вер-
шу'ють, а дївча'та ко'ляду'ють. *Баба.*

Весє'леньки *прикм.* Веселе'нький. | Шоб наша бесе'данька да була ве-
се'ленька. *П. Змітнів.*

Весел'ї'й *присл.* Веселіше. | Весел'ї'й було' кали'сь. *Березне.*

Вести', ве'сти, ве'сьті *д. нед.* Вести' *Стільне. Змітнів. Шабелинів.*
Вести' і ве'сти. *Виповзів.* Ве'сьті. *Козилівка.*

Ве'чер, ве'чор, ве'чôр *р.* Вечір. | Що'дри ве'чер. *Мена, Березне.* Ве'чер.
Виповзів. Ще'дри ве'чôр. *В'юнище.* До'бри ве'чор. *П. Нові Млини.*

Ве'льми *присл.* = Ве'льми.

Взять *д. док.* Вазьму' і узяну'; вї'зьме, ї'зьме. „Узяну“ кажуть і „вазьму“. *Козилівка.* М'іч твоя' не возьми' і рука' твоя' не здими', а ходж-же м'іч твоя вї'зьме і рука' твоя' зди'ме, то до в'іку в'ішнього душа' на'ша греху'в не скупипца. *Д. В'юнище.*
Хоч м'іч твоя' ї'зьме, то рука' твоя' не знї'ме. *Д. Змітнів.*

Вибира'ть *д. нед.* — хліб. Виймати хліб з печи. | На Петра хліб пекла', на Полу'петра вибира'ла. *П. В'юнище.*

Вид *р.* Лице. | Кабильчина кругом його ходить... ему в в'чи загледає да й пирха на вид. *П. Мена. Див.* Твар.

Видава'ннї'чко (видаваннячко) *р.* Відданнячко. | Єсть у мене сестричка на видава'ннї'чко. *П. Мена.*

Ви'жше, ви'шше *присл.* Вище. | Киньте мене ви'жше себе. *П. Стільне.*
Расти, саду-винаграду, вишше мене, крашше себе. *П. Мена.*

Ви'жшеньки *прикм.* Вишенький. | Шо більшеньким (хлопцям) да па вижшенькій (шапочці). *П. Стільне.*

Ви' (й)ти *д. док.* Ви'де; ви'ди; ви'шла. | Ни ви'де. *Березне.* Коли нема пана дома, дак ви'ди-ж ти сама. Маруся непишна за ворота ви'шла. *П. Нові Млини.* Ис церкви вишла — церква саяла. *П. Змітнів.*

Ви'ленуть *д. док.* Вилинути, вилетіти. | Спуд правої да рученьки ви'ленув сокол. *П. Нові Млини.*

Вима'ть, винїма'ть *д. нед.* Виймати. | Тадї' вима'є и тя'гне. *Остер.* Тогда' то сизоп'їрли орли' налета'ли, на чо'рние їму кудли на-ступа'ли, да з ло'ба г'лаза' винїма'ли. *Д. В'юнище.* А ста'рши брат невели'ке все'рдїє має, го'йстру ша'блю винїма'є. *Д. Змітнів.*

Вира'зна *присл.* Виразно. | Вира'зна чуть (каже батько, а син на це:) — Нї, тьма'на. *Змітнів.*

Ви'сько, вї'сько *р.* Військо. | Паперед вїсько папо'в. *П. Мена.* Ой за-га'дано да зака'зано да й всім парабôчкам у ви'сько ити. *П. Нові Млини.*

Ви'тяжка *р.* На ви'тяжку спе'вають (співати). Співаючи вигукувати в кінці кожної строфи протяглим вигуком „гу!“ на високому тоні. *Мена.*

Ви'шше *присл.* = Вижше.

Вїн, вѣн; вона', вана' *займ. реч.* Він; вона. Єго', у єго', його'; ему', йому', їму; из їм; на їм. До ѣѣ', єѣ' єї, ії'; їйї, їѣї; из їо'ю, є'ю. Вѣн абища'всє. *Виповзів.* Взяли' його' *їв.* Бу'де ему' царева'ть *їв.* Да єѣ'. *їв.* За павадира' у єго' був. *Березне.* Дала' ему' пу'шку житине'ньку *П. їв.* Пришли' да їѣ' да три паничи'. *П. їв.* Папо'в да його' *Стільне.* Да їѣ' ха'ти *їв.* Славне'йши єго' (= за нього) ба'тенька єго'. *П. Мена.* Проти його' ї арел

- прамавля'є. *П. ib.* Єму' в вґчи загледа'є. *П. ib.* Вґн ра'ди (= радий). *Козилівка.* Його', єму', из їм, на йїм; єї', йїй, из йо'ю. *ib.* Служитиме службу за пана хазяїна и за його' жону'. *П. В'юнище.* На приєме'ту єму' покида'є. *Д. ib.* На чор'ние йму' куд'ли наступа'ли. *Д. ib.* Ста'ла перед їм зезу'ля кова'ти. *П. ib.* У тюрму' її' забра'ли *ib.* Да не ну'м ми єго' абжида'ть, и не ну'м ми єго' ис сабо'ю на ко'ні бра'ти. *Д. Змітнів.* На куд'ли єму' наступа'ли. *Д. ib.* Нема' ф'ф' до'ма; за йо'ю. *ib.* То така' (пісня), шо на єф' нема' нап'їву. *ib.* Його', йому' *Шабелинів.* До їф'; из є'ю. *ib.* Йїй нїгде' не хо'лодно. *ib.* Його', йому'. *Нові Млини.*
- Випровожа'ть *д. нед.* Його' ма'тюнка випровожа'ла, випровожа'ла да й наюча'ла. *П. Нові Млини.*
- Вї'сень, вґ'сень *р. ж.* Осінь. | Вї'сень, да о'синї. *Стільне.* Вґсень. *Виповзів.*
- Вї'сько *р.* = Висько.
- В'ф'лце *р.* Вильце'. | В'ф'лце ви'ли. *П. В'юнище.*
- В'ї'шні, в'ф'жні, в'ф'шні *прикм.* Вічний. | І в'ф'м тром сла'ва и держав'а, в'ф'жня па'меть. *Д. Змітнів.* А ходж-же м'їч твоя вї'зьме, і рука' твоя зди'ме, то до в'ї'ку в'ї'шнього наша душа греху'в не скупипца. *В'юнище.* В'ф'шні. *Шабелинів.*
- Во'дка *р.* Горілка. | Се вже во'дку пи'вши мона спева'ть. *Березне.*
- Волови'ни (-ий) *прикм.* З волової шкури. | Свити́на рогози'новая, повси'на волови'ная. *Д. В'юнище.*
- Вона' *займ.реч., див.* Вґн.
- Вразумля'ть (врозумляти) *д. нед.* — чим. Робити свідомим чоґо. | Шевче'нко вразумля'в нас Украї'ною. *Стільне.*
- Вре'м'я *р. н.* Час. | Власть йому' була' да'на не на бага'тєє вре'м'я. *В'юнище.*
- Все'рдїє, усе'рдїє (всердя) *р. н.* Милосердя. | Тадї' середї'льши брат вели'ке все'рдїє має, сльо'зна пла'че-рида'є. *Д. Змітнів.* Тогда' то середї'льши брат вели'кеє усе'рдїє має, на собі' чирво'ну китаї'ку порива'є да ме'ншому бра'ту на прикме'ту єму' покида'є. *Д. В'юнище.*
- Ву'дсуль *присл.* Відси, відсіль. *Остер.*
- Ву'ши, у'ши *р.* Вуха. | Ву'ши, из ву'шами. *Козилівка.* У'ши. *Шабелинів, Стільне.*
- Вчи'стицце *д. док.* Очиститися. | Не мо'жна вчи'стицце. *Березне.*
- Гаманї'ть (гомоніти) *д. нед.* Говорити. *Стільне, Козилівка.*
- Гар'є'лка *р.* Горілка. | Казак гар'є'лку випива'є. *Д. В'юнище (говірка окуча).*
- Гї'рки, гґ'рки *прикм.* Гіркий. | Гї'рки. *Стільне.* Гґ'рки. *Виповзів.*
- Гнисти' *д. нед.* Гнити. *Змітнів.*
- Го'йстри *прикм.* Гострий. | А ста'рши брат го'йстру шаблю винїма'є. *Д. Змітнів.*
- Го'рни́ца *р.* Кімната, покій. | Шо й у купца'... була' дочер... да по го'рни́цах ходи'ла. *П. Заріччя.*

Груді *р.* Груди. | Груді, у грудех', у грудях'. *Козилівка.*

Гу'лиця, ю'лиця *р.* Вулиця. | За гу'лицю, де расту'ть сакари'. *Остер.*

На ю'лицу. *Змітнів. Стільне.*

Гуро'к *р.* Огірок. *В'юнище, Шебелинів.*

Га'нки *р.* Ганок. *Козилівка.*

Глаза' *р. мн.* Очі. | Тодга' то сизоп'їрли орли' налета'ли, на чо'рние йму кудли наступа'ли да з ло'ба глаза' винїма'ли. *Д. В'юнище.* (На моє запитання, чому не „очі“, а „глаза“, кобзар Павло Кулик відповів: „глаза“ краще, „о'чи“ некраси'во).

Глі, дле *прийм.* Для. | Я сама пила, ще глі тебе оставила. *П. В'юнище. Дле мене'. Козилівка.*

Д *прийм.* = До.

Да *спол.* Та. | Да й усі га'лачки на г'льках сіли, й а зезу'ля да й у щиточку. *П. Старогородка.* Взяли його на крилеса да понесли на небеса *П. Виповзів.* Ой що я садила да поливала, не примавца. *П. В'юнище* Да у китаєчку сповила, да у караблик положи'ла. *П. Заріччя.* Го'йстру ша'блю винїма'є... да свайму' ме'ншаму брату го'лаву стина'є. *Д. Змітнів.* Ой зага'дано да зака'зано да й всім паробочкам у ви'сько ити'. *П. Нові Млини.*

Дайти' *д. док.* Дійти. Да'йде, да'йдете (=дійде, дійдете). *Березне, Козилівка.*

Дак, дек *спол.* Так, то | Як на рабо'ту, дак загне'пце. *Березне.* Як я ма-ладикава'ла, дак не було' того' *Змітнів.* Як-би' мені' вчора на-помену'ли, дак би я затверди'ла (пісню). *В'юнище.* Хоч не тебе', дек ді'ток твоїх. *іб.* Ма'тки в го'сьті ек жду, дак жду. *П. Лутава.* Коли нема пана дома, дак ви'ди-ж ти сама. *П. Нові Млини.*

Да'ле *присл.* Далі. | А дале каже. *Березне. Далі. Стільне.*

Далеке'нько *присл.* Далеченко. *Алтинівка.*

Дамо'й *присл.* = Домо'й.

Да'ром *присл.* Дурно, без заплати. | Ми-ж тоб'ї, Лекс'їйко, да'ром не схо'чем... дорого заплатим. *П. Баба.*

Да'ра *р.* Дар, подарунок. | Мий зять їде, мині да'ру везе'. Шо пе'рвая да'ра — калачі'в па'ра. *П. Нові Млини.*

Дважи'ть *д. нед.* Єдва' ду'хом дважи'ть. Ледве дише. | Вїн лежить, єдва' ду'хом дважи'ть. *П. Мена.*

Дв'йчи *присл.* Двічі. *Стільне.*

Дек *спол.* = Дак.

Дере'вня *р.* Село. | Оддай мене, братку, в чужую дере'вню. *П. В'юнище.*

Джа! Вигук у кінці дитячої пісеньки. | Седи', седи', ящерко, в зеле'наму ку'щичу, май сабі д'ївачку, як переп'їлачку; като'ру хатя', ве'ди' да путя'. Завтра паранше схова'єм у ямку, джа! *Березне.*

Дзябать *д. нед.* Дз'юбати, дзюбати. | Ой шуги-луги, райський пташки', да не дзябайте ви зеленого вина. *П. Мена.*

Дибро'ва, дубро'ва *р.* Діброва. | По'їдем на влови у зелени дибро'ви *П. Шебелинів. Дуброва. Виповзів.*

- Дир'ка, дїрка *р.* Дірка. | Була' в його' ша'пка-бир'ка, зве'рху ди'рка.
Д. В'юнище. Козилівка. Дїрка. В'юнище.
- Дівочки *р.* Дівчата. | Дівочки гуляють, к'сками мають. *П. Старогородка.*
Да час вам, дівочки, додому. *П. В'юнище.*
- Дїрка *р.* = Дир'ка.
- Дітво'ра *р.* Діти, дітиська. *Шабелинів.*
- Дле *прийм.* = Глі.
- До, д *прийм.* И не ну'м ми его' ис сабо'ю на ко'ні бра'ти да д ацц-ма'-
тери прибува'ть. *Д. Змітнів.* Буть не до чо'го *див.* Буть.
- До'бреньки *прикм.* Добренський. *Змітнів.*
- До'існо *присл.* Дійсно, справді. | До'існо так було'. *Березне.*
- Домо'й, дамо'й *присл.* Додому. | Хай не йде п'їшки дамо'й. *П. Березне.*
Мена. Козак коня й осїдлає, из-за мора дамо'й доїжджа'є *П. В'ю-*
нище. (У названих тут пунктах кажуть і додо'му, дадо'му).
- Дорщ *р. ч.* Дош. *Стільне, Змітнів.* Таки'є дарщи' були'. *Змітнів.* Дарщ'ї.
Козилівка.
- До'рщик *р., здр. від дорщ.* | Дро'бен до'рщик. *П. В'юнище.* И бу'де
дрїбен до'рщик накрапа'ти. *П. Змітнів.*
- До'чер *р. ж.* Дочка. | Шо й у купца да й у купца була до'чер... *П. За-*
річчя. В'юнище.
- Драть *д. нед.* Бити. | Хто не буде пилнавать, паложимо, будем драть.
П. Мена.
- Дубро'ва *р.* = Дибро'ва.
- Дух *р.* Єдва' ду'хом дважи'ть. *див.* Дважи'ть.
- Дя'дна *р.* Дядина. *Виповзів.*
- Дя'кувать *д. нед.* Дя'кувать вам. Дякую, спасибі. *Виповзів.*
- Ек *прийм.* = К.
- Єда' *р.* Їжа. | Пага'на твая' єда'. *Виповзів.*
- Єдва *присл.* Ледве. | Вїн лежи'ть, єдва' ду'хом дважи'ть. *П. Мена.*
- Єжа'к, єжу'к *р.* Їжак. | Єжа'к. *Виповзів.* Єжу'к. *Стільне.*
- Єчме'няв *прикм.* Ячмінний. | Єчме'няв кис'їль. *Стільне.*
- Жак *р.* Знаряддя рибу ловити. *Остер.*
- Жана' *р.* = Жена.
- Жа'лько *присл.* Жалко, шкода. | Жалько міні таї' калини, шо й у лузі
да над водою. *П. Старогородка.*
- Жена', жона', жана' *р.* Жінка-дружина. | Шо в на'шого хазя'їна й у'мная
жена'. *П. Старогородка.* Служитиме службу за па'на хазя'їна и за
його' жону'. *П. В'юнище.* Шо в пана Давидка й у'мная жана'.
П. Березне. Змітнів.
- Женї'ннїчко, жень'єннїчко *р.* Женіннячко. | Міні се вино сам'їй
на'дабно, майму' бра'тічку на женї'ннїчко. *П. Старогородка.*
Єсть у мене бра'тічок на жень'єннїчко. *П. Мена.*
- Жерсть *р. ж.* Бляха. *Козилівка.*
- Жив'їй *присл.* Швидше, жвавіше. | Жив'їй співа'ть. *В'юнище.*

Житиненьки (житяненський?) *прикм., здр. від. „житяний“* Дала ему пушку (пужку? О. К.) житиненьку. Де пушка махне, там жито росте *П. Березне.*

Жнивави' *прикм.* Жнивовий. Жнивава'я п'їсьня. Пісня, що її співають жнучи. *Березне, Мена.*

Жовп'як *р.* Жовтяк? | Не гурки' — жовп'яки'. *П. В'юнище.*

Жола'ть *д. нед.* Бажати. | Ой кого жола'в, аби того взяв, пов'їк би я й не й журився. *П. В'юнище.*

Жона' *р.* = Жена.

Жураво'к *р.* Журавель коло колодязя? | Прилетїв журавель да на журавок. *П. Мена.*

За *прийм., з інстр. на означення причини.* | Ой зачим же вона да не виполола? То за сїм, то за тим, то за сном товстим. *П. Баба.*

За'втре *присл.* Завтра. | Я'мку ви'капають у чалав'їка, а вже на завтре и пабу'реть. *Змітнів.* (І завтра тут кажуть).

Заги'нисти (-ий) *прикм.* Загнутий. | Заги'нистіє баки' (= боки). *Остер.*

Загну'цце (-нутися) *д. док.* Впертися, вперто не хотіти чогось зробити. | „Ой, д'їду, тебе' пан кли'че, иди' ме'ду ї'сти“ — дак бежи'ть, а як на рабо'ту, дак загне'цце. *Березне.*

За'галдо'вани (-ий) *дприкм.* ? За'галдо'вану, с'їльську, закальо'ну (пісню) їку' мо зна'їш? *Березне.*

За'жда'ть, зо'жда'ть, изо'жда'ть *д. док.* — кого. Заждати, зачекати кого, на кого. | Да ста'ньте, ко'ней попас'те, мене', ме'ншаго брата, зажд'їте. *Д. Змітнів.* Меншого брата зожд'їте. *Д. В'юнище.* Ме'ншого бра'та изожд'їмо *їб.*

Зазу'ля *р.* = Зезу'ля.

Зазу'ленька *р.* Зозуленька. | Ой кова'ла зазу'ленька й у садочку. *П. В'юнище.*

Зайгра'ть *д. док.* Заграти. | В пе'рву (трубу) зайгра'ю — каня' седла'ю. *П. Стільне.*

Займа'ть *д. нед.* В палон займа'ть. Брати в полон. | Поперед вісько сечуть-рубують, в палон займа'ють. *П. Мена.*

Зайти' *д. док.* Зійти. Зашла' (= зайшла). | У церкву вашла' — як зара зашла'. *П. Змітнів.*

Закальо'ни (-ий) *дприкм.* Старовинний, давній? | За'галдо'вану, с'їльську, закальо'ну (пісню) їку' мо зна'їш? *Березне.*

Заки'м *спол.* Поки. | Заки'м у во'ду влі'зеш. *Остер.*

За'му'жам *присл.* — бут'ь. Бути заміжній, відданій. *Березне.*

Заму'ствечко *р.* Заміжжячко. | Спутало мене заму'ствечко да нев'їрноє подру'жечко. *П. В'юнище.*

Запечелить (запечалити) *д. док.* Засмутити. | Вона в мене не вечерала, т'їлько мене запечелила. *П. Лутава.*

Запор'ш'мец *р.* Замість „запорожець“? | С'їмсот молоц'їв и чотири запо'рш'мцов. *П. Баба.*

Запо'рчени (-ий) *дприкм.* Попсований. | Запо'рчена п'їсьня. *Березне.*

За'раз *присл.* = За'рез.

Заране'сен'ко *присл.* Вранці ранесенько. | У недѣленьку заране'сен'ко пудишо'в Павел пуд ако'нечко. *П. Стільне.*

За'рез, за'раз *присл.* Зараз. | За'рез я приду'. *Остер, Виповзів, Змітнів.*
За'раз. *Козилівка.*

Зареджа'ть (заряджати) *д. нед.* Набивати (пальну зброю). | Ива'ночко хо'дить, руже' зареджа'в. *П. В'юнище.*

Заряди'ть *д. док.* Зародить. | Заряди, Боже, жито й пшеницу и усякую пашницу (кажуть, як засівають на новий рік). *В'юнище.*

Затверди'ть *д. док.* Вивчити напам'ять. | Як-би' мені' вчо'ра напому'ли, дак би я затверди'ла (пісню). *В'юнище.*

За'чепка *р.* Те, від чого відчепитися не можна, з чим носитися треба (так назвала роділя свою новонароджену дитину). Ачиня'й, Па'вел, сва'б' й за'чинки, а бо вже я не без за'чепки. *П. Стільне.*

Зачи'м *присл.* Чому, через що. | Ой зачим же вона да не виполола? То за сім, то за тим, то за сном товстим. *П. Баба.*

За'чинки *р.* Те, що зачинено (вікна, двері). | Ачиня'й, Па'вел, сва'б' й за'чинки, а бо вже я не без за'чепки (каже роділя до чоловіка, що на дворі стоїть, на його прохання відчинити йому вікно). *П. Стільне.*

Звѣд *р.* Звід, журавель коло колодязя. *Лутава.*

Зво'рщик *р.* Чоловік, що підгоджується вагу возити. | Звор'щики їздили до Нѣжина по рибу й сѣль. *Березне.*

Згади'цца (згодитися) *д. док.* — у пригоді. Стати в пригоді. | Не стреляй мене, не теряй мене: я таб' у великуй приго'ді згажу'сѣ. *П. Мена.*

Зго'ра, изго'ра *присл.* Згорда? | А коза'к непи'шен бива'в, зго'ра устава'в да безм'їру в пистоні поро'ху поклада'в. *Д. В'юнище.* Тогда'-то ста'рши брат изго'ра промовляє: „Напо' ми бу'дем ко'ней попаса'ти, свого' ме'ншого бра'та жда'ти?“ *іб.* (Кобзар Павло Кулик пояснив слово (и)зго'ра — „із серця, сердито“).

Зди(й)ма'ть, знима'ть; зди(й)ня'ть, знять *д.* М'їч твоя' не возьми і рука твоя' не здими', а ходж-же м'їч твоя' ві'зьме і рука' твоя' зди'ме, то до ві'ку ві'шнього на'ша душа' греху'в не скупница. *Д. В'юнище.* Нога'ми не пі'йде, руками не зди'йме, голови' коза'цкої молоде'цкої він уже не підни'ме. *іб.* Хоч м'їч твая' ві'зьме, то рука' твая' не зні'ме. *Д. Змітнів.* Там пани стояли... шапки знимали. *П. іб.* Знима'ть *Козилівка.*

Зезу'ля, зазу'ля, зозу'ля *р.* Зозуля. | А зезу'ля да закава'ла. *П. Старогородка.* Зезу'ля. *Виповзів, Стільне, Мена.* Стала перед ім зазу'ля кова'ти. *П. В'юнище.* Зозу'ля. *Шабелінів.*

Зильо'ни *прикм.* Зелений. | За три луги ще й зильо'ния. *П. Стільне.* (Загалом тут кажуть зеле'ни).

Зіма' *р.* Зима. *В'юнище.*

Знайо́ми (-ий) *прикм.* -чого. Знати що. | Вин того ді́ла був знайо́ми.
Стільне.

Знахо(а)жда́ть *д. нед.* Знаходити. | А ме́нши брат бежи́ть-пудбіга́в,
чирво́ну кита́йку знахожда́в. *Д. В'юнище.* Чирво́ну кита́йку
знахожда́в. *Д. Змітнів.*

Знима́ть, зня́ть *д., див.* Зди(й)ма́ть.

Зожда́ть *д. док.* = Зажда́ть.

Зозу́ля *р.* = Зезу́ля.

Зора́ (зоря) *р.* В те́мній зорі́. Коли ще не починало світати, коли
ще темно. | В те́мній зорі́ з до́му вихо́джу. *В'юнище.*

Зрѣ́дку (зрі́дку) *присл.* Зрі́дка. *Змітнів.*

Зрожа́й *р.* Врожай. | Радуйся, земльо, буде зрожай. *П. Шабелинів.*

Зряди́ть *д. док.* — ким. Зробити ким. | Марусенько, голубонько, що-ж ти
зробила, нащо мене молодого удовцем зряди́ла? *П. Нові Млини.*

Игра́ть *д. нед.* Грати. | Скрибачку держить, в скрибачку играв, лук на-
правляв. *П. Мена.*

Игру́ша, йгру́ша *р.* Грушка. *Змітнів, Козилівка.*

Изго́ра *присл.* = Зго́ра.

Изи(й)тись *д. док.* Зійтися. Изишла́сь. (= зійшлася) Радня́' изи-
шла́сь. *Виповзів.*

Из'ї́хатъ *д. док.* В'їхати. | Як из'їхав королевич на круту гору, пустив
коня вороного в шовкову траву. *П. Нові Млини.*

Измени́ть (змі́нити) *д. док.* Зрадити. | Нащо ти, Маруся, любов изме-
нила. *П. В'юнище.*

Изожда́ть *д. док.* = Зажда́ть.

Ик *прийм.* = К.

Ити *д. нед.* Иде́ к но́чі. Ніч наближається. *Козилівка.*

Інши *прикм.* Інший. *Козилівка.*

К, ек, ик *прийм.* К, до. | Тєгни́ к саби́. *Виповзів.* Иде́ к но́чі. *Козилівка.*
Ой рада-б я, дитя моє, прибу́ть ек табѣ́. *П. В'юнище.* Приєжджа́в
ик кабаку́, сту́кав у квати́рку. *Д. В'юнище.* Неззя менѣ́, дитя
має, прибу́ть ик табѣ́. *П. Березне.* Приблуди́лися к тому́ до́му.
Баба.

Каба́к *р.* Коршма. | Приєжджа́в ик кабаку́, сту́кав у квати́рку.
Д. В'юнище.

Кабза́рщик *р.* = Банду́рщик. *Змітнів.*

Кадо́ла, ка́дул *р.* Кодола. *Остер.*

Кайструба́то *присл.* Коструба́то. *Козилівка.*

Каледава́ть, каледава́ть, калі́дава́ть, кольо́дова́ть, коля-
дова́ть *д. нед.* Колядувати. | Каледава́ть. *Лутава.* Каледава́ть.
Змітнів. Калі́дава́ть. *Березне.* Колю́ду'ю, колю́ду'ю, ковбаси
чую. *П. В'юнище.* Хло́пці вершу́ють, а дѣ́вча́та коляду́ють.
Баба.

Каледі́вка, каляді́вка (коляді́вка) *р.* Колядка. | Каледі́вка. *Зміт-
нів.* Каляді́вка. *Мена.*

Калєдава'ть *д. нед.* = Калєдава'ть.

Ка'лива (каливо) *р. н.* Бадилля картоплі. *Козилівка. Див.* Ка'ли'вешнік.

Ка'ли'вешнік *р.* = Ка'лива. *Козилівка.*

Калима'жка *р.* 1) Назва певного роду весняних (тільки великодніх?) пісень, переважно про хлопців, що дівчата співають, побравшись за руки й ходячи селом. 2) Назва звичаю співати калимажок. 3) Гурт дівчат, що, побравшись за руки, ходять селом і співають калимажок. Зразки пісень-калимажок: — Чи не бачили, добрия люде, да куди наша калимажка йшла? — Пашла ваша калимажечка да на м'єсто таргавати, хлопцям ша'пак купавати. *Стільне.* Шо у мого батька да вали в єрм'ї, мин'ї, маладенькій, женихи' на ум'ї. Шо у мого батька да бобу грядка, — в мене, маладо'ї, галава гладка. *іб.* Лужко'м, лужко'м калима'жка йшла. *Мена.*

Калїдава'ть *д. нед.* = Калєдава'ть.

Калядївка *р.* = Калєдївка.

Канани'ца *р.* = Конаница.

Кане'ц (кінець) *р.* Ад канца' да канца' (від кінця до кінця). Від початку до кінця. *Березне.*

Карма'н *р.* Кешеня. | Сваї' біли ру'ки в карма'ни пасила'в. *Д. Змітнів.*

Ка'тержни (-ий) *прикм.* Каторжний. | Да чи вас постреля'ли, чи вас поруба'ли, чи в ка'тержну роботу побра'ли? *Д. В'юнище.*

Кашу'ля (кошуля) *р.* Сажалка на рибу. *Остер.*

Кварти'рачка *р.* Кватирочка. | Да сїв же війн на аконечку, кварти'рачку аччиняє. *П. Стільне.*

Кверди' *прикм.* Твердий. Баба.

Квіт *присл.* Та й квіт. Та й край, та й годі. | Нея'кої не знаю (пісні) та й квіт. *Алтинівка.*

Ке'рез *присл.* Через. *Березне.*

Коло'дєдз *р.* Колодязь. *Шабелинів.*

Кольодовать, колядава'ть *д. нед.* = Калєдава'ть.

Конани'ца, кананица. *р.* Кіннота, верхівень. | Два бра'тіки ко'нная канани'ца, а тре'їті брат памі'жда їми п'їшая пешани'ца. *Д. Змітнів.* То два бра'тіки кїнная конани'ца, тре'їті брат п'їшая пешаница. *Д. В'юнище.*

Крава'ть *р. ж.* Ліжко. | Крей крава'ті да стаятимеш, ацца й неньку спаминатимеш. *П. Лутава.*

Кравец (-ць) *р.* Кожушник, кравець, що кожухи шие. *Березне. Пор. Партни'.*

Край, крей, крий *прийм.* Край. | Край даро'ги. *Остер.* Там у полі край дороги. *П. В'юнище.* Крей краваті да стаятимеш, ацца й неньку спаминатимеш. *П. Лутава.* В чистом полі крей дороги пана схоронили. *П. Нові Млини.* Да крий долинки, крий широкої долинки брала дївка силно льон. *П. В'юнище, Заріччя.*

Кра'шше *присл.* Краще. | Расти, саду-винаграду, вишше мене, крашше себе. *П. Мена.*

Крей *прійм.* = Край.

Крени'ца *р.* = Криниця.

Крий *прійм.* = Край.

Крилеса *р. мн.* Крила. | Прилетѣли три янгелї, взяли його на крилеса да понесли на небеса. *П. Виповзів.*

Крини'ця, крини'ца, крени'ца *р.* | Крини'ця. *Виповзів.* Крини'ца. *Стільне, Козилівка.* Да крини'ци Валга'нки. *Змітнів.* Доежджають вони' до крини'ци Салтанки. *Д. В'юнище.* Пошла кица по водицу да й упала у креницу. *ів.*

Кров *р. ж.; ген.-дат.-лок.* кривѣ', кровѣ', крав'ѣ', крав'ї', кров'ї'. | Багато кривѣ'. *Виповзів, Стільне.* У кровѣ'. *Шабелінів.* У крав'ѣ'. *Змітнів.* Багато крав'ї'. *Козилівка.* Шоб на'шої кров'ї не пролива'ти. *Д. В'юнище.*

Ку'дли *р.* Кучері. | Тагда' сизапе'рли арли налета'ли, на ку'дли ему' наступа'ли. *Д. Змітнів.* На чо'рние йму' ку'дли наступа'ли. *Д. В'юнище.*

Ку'зік *р.* Гудзик. *Козилівка.*

Куре *р. м.* 1) Кури. | Куре пасу'цце. *Змітнів, Шабелінів.* 2) Півні, | Ой рано-рано ку'ре запѣли. *П. Шабелінів.*

Куш *р. ч.* Куш *р.* | Там у полі край дороги, на дорозі куш калини. *П. В'юнище.*

Ку'рган *р.* Курган, могила. *Змітнів.*

Ладо'ня *р.* Долоня. *Змітнів.*

Лажни'ца (ліжниця) *р.* Ліжко, постіль. *Змітнів.*

Лан'па *р.* Лямпа. *Змітнів.*

Левору'ція *р.* Революція. *В'юнище.*

Ле'нта *р.* Стьожка. | Па кра'сній ле'нті. *Змітнів.*

Лин *р.* Соньце на лину'. Сонце на заході, на відході | Й уже соньце на лину', я дадо'му палину'. *П. Старогородка.*

Лугну'ть *д. док.* Махнуть? | Ой праки'нецца дѣвка Аксанка да й шугне'-лугне' ши'тим рукавце'м. *П. Мена.*

Лу'ста *р.* Скиба (хліба). | Лу'ста хлѣ'ба. *Лутава.*

Луто'ви (-ий) *прикм.* З луття зроблений. | Чоботи були' в його юхто'ви, до дванадцети у'шок, а на прозва'ніє луто'ви. *Д. В'юнище.*

Лу'тте (-ття) *р.* Лико. | З луття постолі' ро'блять. *В'юнище.*

Лучи'на *р.* Тріска, якою світять. | Лучи'ною свети'ли. *Змітнів.*

Любе'зни *прикм.* Любий. | Коза'че, се'рце, друг любе'зни. *Д. В'юнище.*

Маладикава'ть (молодикувати) *д. нед.* Дівувати. | Як я маладикавала, дак не було' того'. *Змітнів.*

Маладї'ж (молодіж) *р. ж.* Молодь. *Остер.*

Маладьня'к (молодняк) *р.* Юнак. *Козилівка.*

Мала'нка *р.* Блискавка. *Козилівка.*

Мани'ста *р. н.* Намисто. *Козилівка.*

Ма'ти *р.*, *дат.* ма'тере і ма'тери; у *Змітнєві ном.* мати, а інші відмінкові форми утворені з однозначного слова ма'тка. | Кажуть „ма'ти“, а не „матка“, „да ма'тки, з ма'ткаю“. *Змітнів.* Ёку' ми будем аццу'-ма'тери правду' каза'ти. *Д. іб.* Дав ма'тери. *Виповзів..* А су-сѣ'данька зна'ла, ма'тере сказа'ла. *П. Лутава. Див.* Ма'тка.

Ма'ти *д. нед.* — проще'ніє, праше'не *див.* Проще'ніє.

Ма'тінка, ма'тюнка *р.* Матінка. | Навчи'ла мене'-ж ма'тінка моя', те'м-ної но'чи не всипля'ючи. *П. Шабелинів, Ма'тюнка. Лутава, Стільне, В'юнище, Змітнів, Козилівка, Нові Млини.*

Ма'тка *р.* = Мати. *Виповзів, Змітнів.* Я жи'течка вже нажа'ласє, ма'тки в го'сѣті не дажда'ласє. *П. Лутава.*

Ма'тюнка *р.* = Ма'тінка.

Миласти'ви *прикм.* Милостивий. | Бо'же миласти'ви. *Березне.*

Мій, мѣй, муї; мая' *займ.-прикм.* Мій; моя. Мого', маєго', майо'го; мойму', майму', маєму', майо'му; *ген. ж.* маѣ', маї', мої', майо'ї; *дат.-лок.* майїй; *інстр.* майо'ю; *мн.* маї'. Мого' і майо'го, маєму і майо'му; да майо'ї і да маї' ха'ти; маї' брати'. *Козилівка.* Мого' і маєго', майму' і маєму'; з майо'ю. *Змітнів.* Маєму' ба'тьку. *Стільне.* Міні се вино самѣй на'дабно, майму' бра'тічку на женї'ннїчко. *П. Старогородка.* За маї' би'тнасти не було'. *Остер.* Да маѣ' ха'ти хадѣ'мте. *Виповзів.*

Мѣч, м'їч *р. ж. і р. ч.* Меч. | Хоч мѣч твая' їзьме, то рука' твая' не знїме. *Д. Змітнів.* М'їч твоя' не возьми', і рука' твоя' не здими'. *Д. В'юнище.* Мій м'їч; нема меча'. *Козилівка.* Поперед ви'ська ко'ником игра'є, поза'ду ви'ська мече'м маха'є. *П. Нові Млини.*

Мо'да *р.* Нема мо'ди на се. Нема такого звичаю, не ведеться так. *Березне.*

Могу'щи (-ий) *прикм.* Знаю'чий. | Таки' могу'щи, усе' зна'є. *Баба.*

Мут *р.* Мул, нечисть, що воду каламутить. | Сильни' мут иде'. *Остер.*

М'я'ки *прикм.* М'який. | М'яки хлѣб. *Стільне.*

На прийм.; з акуз. 1) Промовля'ть на кого. Промовляти до кого. | Тогда'-то середїльши брат вели'ке все'рдїє ма'є, на ста'ршого бра'та сти'ха слова'ми промовля'є. *Д. В'юнище.*

2) при дієсловах, що можуть мати паралельні звороти з локативом. На веретѣ'ни пряли. *Змітнів.*

Набї'льш *присл.* Найбільше. *Змітнів. Див.* На'їба'льше.

Навко'ленцах (навколїнцях) *присл.* Навколїшки, навколїшках. | Стоя'ла навко'ленцах. *Березне.*

Навороча'ть *д. нед.* Навертати. | Поперед вїська ко'ником игра'є, поза'ду вїська мече'м маха'є, на Вельми-го'ру навороча'є. *П. Нові Млини.*

На'дабно *присл.-присудок.* Треба. | Міні се вино' самѣй на'дабно, майму' бра'тічку на женї'ннїчко. *П. Старогородка.*

Нажа'пце (нажатися) *д. док.* — чо'го'. Багато нажати чо'го. | Я жи'-течка вже нажа'ласє, ма'тки в го'сѣті не дажда'ласє. *П. Лутава.*

На'йба'льше *присл.* = Наб'їльш. *Остер.*

Намасти'р *р.* Манастир. *Козилівка, Шабелинів.* Па намастира'х. *Змітнів.*

Нап'ї'в (напів) *р.* Мелодія. | То така' (пісня), шо на є'ї' нема' нап'ї'ву (тоб-то спеціальної мелодії). *Змітнів.*

На'пол *присл.* На дві рівні часті. | Лу'че ми бу'дем удво'х у городи' христи'янськи прибува'ти да на'пол бу'дем худо'бу пайова'ти. *Д. В'юнище.*

Напомену'ть (напом'янути) *д. док.* Нагадати. | Як-би' мен'ї вчо'ра на-помену'ли, дак би я затверди'ла. *В'юнище.*

Напри'паслі (наприпослі) *присл.* Наприкінці. | За павадира' у єго' був вже напри'паслі. *Березне.*

Нареди'ть (нарядити) *д. док.* — сла'ву. Прославити, славу зробити. | Ой ми свайму' па'ну нареди'ли сла'ву... наста'вили к'зпок, як на не'би з'рок. *П. Мена.*

Нареджа'цца (наряджатися) *д. нед.* Причепурюватися, прибиратися. | Убира'ласє, нареджа'ласє, ребло' и зло'то на сабі кла'ла. *П. Змітнів.*

Нахо'джи (-ий) *прикм.* Найшлий, зайшлий. | Хо'дють на база'ри бан-ду'рщики нахо'джив. *Остер.*

Начудова'цца (начудуватися) *д. док.* Надивуватися. *Алтинівка.*

Наюча'ть *д. док.* Навчати. | Його ма'тунка випроважа'ла да й наюча'ла. *П. Нові Млини.*

Неви'хна *р.* Невістка. | Нехто' зезу'лі не чу'є, тїльки пачу'ла неви'хна. *П. Мена*

Негде', нігде' *присл.* Ніде. | Негде' нема'. *Алтинівка.* Й'ї' нігде' не хо'лодно. *Шабелинів.*

Недоб'ї, недоб'ї'р *р. ?* | У л'їсі, л'їсі, у недобою, у недобо'ю, у недо-бо'ру, ходило-блудило с'їмсот молоц'їв *П. Баба.* Вивед-же ти нас ис сього л'їсу, из недобою, из недобо'ру. *П. ів.*

Нельзя' *присл.-присудок.* Не можна. | Нельзя' мен'ї, дитя' має', прибу'ть ик таб'ї. *П. Березне.*

Ненуж *спол.* Ніж, аніж. | Ра'ня раля' лу'чая, ненуж тая пїзняя. *П. Мена.*

Непи'шен, непи'шна *прикм.* Негордий, -да?. | Коли нема пана, дак ви'ди-ж ти сама. — Мару'ся непи'шна за ворота ви'шла. *П. Нові Млини.* А козак непи'шен бива'в, зго'ра устава'в да безм'їру в писто'ни по'роху поклада'в. *Д. В'юнище.*

Неприм'їтна (непримітно) *присл.-присудок.* Непомітно. | Неприм'їтна вам. *Змітнів.*

Нечогу'сенько *займ.* Нічогісінько. *Баба.*

Ни'жшеньки *прикм.* Нижченький. | А ме'ншеньким (хлопцям) да па ни'жшенькій (шапочці). *П. Стільне.*

Никогусинько *займ.* Нікогісінько. *Стільне.*

Ниме'щина *р.* Німеччина. | Шо я тибє' виво'зив... ис трох пабо'яв... шо з дру'гого пабо'я из Ниме'щини. *П. Березне.*

Нї'ччу, н'ї'ччи *присл.* Уночі. | Нїччу. *Козилівка.* Н'їччи. *Шабелинів.* Див. Унї'ччи, уноч'ї.

Нігде' присл. = Негде'.

Нум, ну'мо — *вольова часточка; вживається й у сполученні з запереченням не.* | Да не ну'мо ми ко'ней попаса'ть, да не ну'м ми вго' абжида'ть, и не нум ми вго' ис сабо'ю на ко'ні бра'ти да д ацца'-ма'тери прибува'ть. *Д. Змітнів.*

Об, аб, уп *прийм.* О, об, про. Да не зна'єм оди'н об одному' де хто дї'вся. *Д. В'юнище.* А він, коза'к, уп субі' не зна'є. *іб.* Ёку' ми бу'дем аццу-ма'тери пра'вду казати аб свайму' ме'ншаму бра'ту. *Д. Змітнів.*

Оди'н, одна', одно; ади'н, адна', адно' *числ. прикм.* Оди'н, одна. *В'юнище.* Ади'н, адна', адно'. *Виповзів, Остер, Березне, Змітнів.*

О'сенню (осінню) *присл.* В-осени. *Виповзів.*

Пабира'ть *д. док.* Пообирати, пообривати. | Й а на туй бере'зі залата'я кара'. Ой хто-ж ту'ю кару' пабира'є? Пабира'є дї'вка Га'нначка да й панесе' да залата'рика. *П. Мена.*

Пабури'ть (побурити) *д. док.* Завалити, зруйнувати. | Я'мку ви'капають у чалавї'ка, а вже на за'втре пабу'реть. *Змітнів.*

Пагаманї'ть (погомоніти) *д. док.* Поговорити. | Ще й пагаманї'в зо мно'ю. *Березне.*

Паго'да (погода) *р.* Нещастя. | А ще того'-ж то каза'к не зна'є, шо вго' в по'лі при би'тій доро'зі три паго'ді спатка'є: перва паго'да — бесхлї'б'є, а дру'га паго'да — безвїдде, а тре'йтя паго'да — ка- за'цке-же маладе'цке же безгалї'в'є. *Д. Змітнів.*

Пагреба'ть (погрібати) *д. нед.* Гребти (сіно). | Гребї'ть, пагреба'й, бо'же им памага'й. *П. Мена.*

Падзявба'ть *д. док.* Подзьобати. | Ой налетї'ли раї'ські пта'шечки да й падзявба'ли зеле'неє вино. *П. Мена. Див. Пакліва'ть.*

Пакліва'ть (поклювати) *д. док.* = Падзявба'ть. Ой налетї'ли ра'зніє пташечки да й пакліва'ли вино зелено. *П. Старогородка.*

Палажи'ть *д. док.* = Положити.

Палену'ть *д. док.* Полинати. | З вели'кого го'ра палетї'ли в по'ле, з великаї ту'ски палену'ли в лески. *П. Мена.*

Пало'н *р.* Полон. | В пало'н займа'ть *див.* Займа'ть.

Памалю'сеньку *присл.* Помалесеньку. *Мена.*

Памира'ть, памер'ти. *д.* По'мер. *Остер.*

Памї'жда *прийм.* = Поміждо.

Панщина' *р.* Панщина. *Змітнів.*

Паперед *прийм.* = Поперед.

Папичелить (попечалити) *д. док.* Засмутити (багатьох). | Не палудна-вала и не вичерала, тї'лько пришла папичелила. *П. Стї'льне.*

Па'рабак *р.* = Па'робок.

Пара'нше *присл.* Раненько. | За'втра пара'нше схава'єм у я'мку. *Березне.*

Па'робок, па'рабак *р.* Парубок. | Па'рабак. *Виповзів, Змітнів.* Плету, плету плетеничку, на паробка шибельничку. *П. В'юнище.*

Пароб'ята *р. мн.* Паруб'ята, парубочки. | Да час вам, дівочки, додому.

А вам, пароб'ята, за нами. *П. В'юнище.*

Партни' (портний) *р.* Кравець. *Березне. Пор. Краве'ц.*

Пасте'ль *р. ж.* Постіль. | Пасте'ль пастелю — на ля'же. *П. Мена.*

Пасти'ркат' (постиркати) *д. док.* Повтикати, позатикати. | Кле'чене пасти'ркають скрѣз. *Березне.*

Патему' *шо спол.* Через те що. *Змітнів.*

Патиху'сенюку *присл.* Потихесенюку. *Мена.*

Пахар *р.* Ратай, плугатар. | Да закупи'ла вана' да три гарада': шо перви го'рад да ис пана'ми, шо дру'ги горад да ис казака'ми, шо тре'йті го'рад да ис пахара'ми. *П. Березне.*

Пачина'ка (починака) *р. ч.* Той, що перший з гурту починає щось ро-бити (напр., співати). *Березне.*

Пе'кті *д. нед.* Пекти. *Козилівка.*

Переба'бить *д. док.* — дітей. Перебути бабою-бранкою. | Со'рак че'т-веро діте'й переба'била. *Стільне.*

Персню'чак *р.* Перстінчик. | Слюса'рику, скуй менѣ вено'чак, залати' вено'чак, залати' персню'чак. *П. Змітнів.*

Пилнава'ть *д. нед.* Пильнувати. | Хто не буде пилнава'ть, паложимо, будем драт'ь. *П. Мена.*

Писто'н, пушто'н *р.* Ковпачок, що, насипавши в йому пороху, накла-дають на прутик пістонної зброї. | А коза'к непи'шен бива'в, зго'ра устава'в да безм'їру в писто'ни по'роху поклада'в. *Д. В'юнище.* Да без мі'ри по'раку набира'в да без мі'ри в пуш-то'н накладав. *Д. Змітнів.*

Пѣ'далеко (подалеко) *присл.* Досить далеко, далеченько. | (Чи далеко до крамнички?) Пѣ'далеко. *Лутава.*

Пїдня'ть *д. док., див.* Пудима'ть.

Пѣ'ть *д. нед.* Співати. | У лѣ'сї, лѣ'сї волохи пею'ть, це'ркву буду'ють. *П. Баба.*

Плахава'то (плохувато) *присл.* Поганенько. *Змітнів.*

Пло'хо *присл.* Погано. | Кали'сь було' пло'хо. *Березне.*

Пля'мка *р.* Клямка коло дверей. *Алтинівка.*

По при'йм., з лок. *у* значінні певної підстави, за якою відбувається чинність. | Ви'пи (-викий), сестро, по старшині, шо ти сама його варила. *П. В'юнище.*

Повисьтяга'ть *д. док.* Попротягувати (ноги). | Пося'дуть, но'ги пови-сьтяга'ють. *Березне.*

По'вначи *присл.* Поночі. *Стільне.*

Погоня'ть *д. нед.* Поганяти. | Сяти Илля волів погоня'. *П. Баба.*

По'греб *р.* Льох. | Так ста'ла Наста'ся посила'ть свою' прислу'гу до по-гребі'в вина' брат'ь. *Д. В'юнище.*

Поза'ду *при'йм.* Позад, за. | Поперед ви'ська ко'ником игра'є, поза'ду ви'ська мече'м маха'є. *П. Нові Млини.*

- Поклада́ть *д. нед.* Класти. | А козак непи́шен бивав, зго́ра устава́в да безм'іру в писто́ни по́роху поклада́в. *Д. В'юнище.*
- Поклика́ти *д. нед.* Кликати. | Стала його́ у ха́ту поклика́ти. *Д. В'юнище.*
- Положи́ть, палажи́ть *д. док.* Покласти. | Хто не буде пилнава́ть, пало́жимо, будем драть *П. Мена.* Да у кита́вчу спови́ла, да в кара́блик положи́ла. *П. За́річчя, В'юнище.*
- Полон *дприкм. від д. „полоти“.* | Ой чий-же то льон да зацвив не полон? *П. Баба.*
- Поми́ла? *р. від д. „помилувати“.* Милосердя. | У города́ у христия́нськи мене́ хоть по поми́лі мене-ж пудвезі́те. *Д. В'юнище.* (Кобзар П. Кулик пояснив зворот по поми́лі — „по милості“. Кобзар С. Панченко у Змітневі казав „по повми́лі“: Ой, бра́тїки ма́ї радне́ньки... мене́, ме́ншого бра́та, зажді́те, и с сабо́ю на ко́ні вазьмі́те и по повми́лі в гарада́ христия́нськи да ацца-матери же пудвезі́те).
- Помитка́ *прикм.* Спостережлива. | Я не помитка́. *Алтинієка.*
- Помі́ждо, памі́жда *прийм.* Поміж. | На́пол бу́дем худо́бу пайова́ти, а тре́йтюю чась помі́ждо собо́ю. *Д. В'юнище.* А тре́їті брат памі́жда їми п'ї́шая пешани́ца. *Д. Змітнів.*
- Поперед, паперед *прийм з ген. та акуз.* | Поперед ви́ська ко́ником игра́в, поза́ду ви́ська мече́м маха́в. *П. Нові Млини.* Паперед ві́сько папо́в. Паперед ві́сько свчу́ть-руба́ють. *П. Мена.*
- Пориза́ть (порізати) *д. нед.* Різати на часті. | А свекорко хлібец пориза́в. *П. В'юнище.*
- Посі́то Посіяно? | Сі́то, посі́то на но́вев лі́то, заряди́, Бо́же, жи́то и пшени́цу и уся́кую пашни́цу. *П. В'юнище.*
- Постука́ть *д. нед.* Постукувати, стукати. | Коза́к гар'є́лку випива́в, сло́ва не промовля́в, а тільки кварто́ю оп сто́йку постука́в. *Д. В'юнище.*
- Потум того́ *присл.* Потім, тоді. | Потум того́ ка́же. *Виповзів.*
- Поутру́ *присл.* Вранці. | У неді́лю поутру́ хо́дить ба́тько по двору́. *П. Нові Млини.*
- Прайти́ *д. док.* Пра́йду.(=пройду). *Березне.* Пра́йде. *Козилівка, Змітнів.*
- Прамавля́ть *д. нед.* = Промовля́ть.
- Прастана́ *р.* Простота, прості люди. *Остер.*
- Праще́не *р.* = Проще́ніє.
- Превосла́вни *прикм.* Православний. | Всі́х превосла́вних христия́н. *Д. В'юнище.*
- При *прийм. на означення обставини.* В, підчас. | Са́вур-моги́ла, Са́вур, бу́д-же мині́ при неща́сний годи́ні оте́ц є́к ма́ти родни́є. *Д. В'юнище.*
- Приго́да *р.* У приго́ді згади́цца *див.* Згади́цца.
- Приго́жа *р.* Красуня. | Що́ й у горо́ді зачирвоні́ло: чи мак, чи ро́жа, чи ві́рна приго́жа? Не мак, не ро́жа — ві́рна приго́жа. *П. Змітнів.*

При(й)ти́ *д. док.* Приду́, при́де; приди́те; пришла́, -ли́. За́рез
я приду́. *Остер.* Хай при́де. *Козилівка.* Приди́те, приди́те, цари.
П. Мена. В два́цетъ пе́рваму гаду́ пришла́ вдава́ па ваду́.
П. ів. Пришли́ да і́б' да три паничи́. *П. Березне.*

Прикме́та *р.* = Приме́та.

Прима́ть, приня́ть *д.* Приймати, прийняти. | Ді́вочки гуляють, ксе́-
ками маю́ть, вани мене не примаю́ть. *П. Старогородка.* При-
ма́йте ло́жки. *Змітнів.* Приня́ть. *Козилівка.* Да прими́ моїх
два сина́. *П. Заріччя.* Приняла-ж ти ой а́цца й неньку, прими
мене да маладе́ньку. *П. Лутава.* Нащо-ж тебе, дѣ́вко, при-
ма́ти. *П. ів.*

Прима́цца *д. нед.* Прийматися. | Ой що́ я сади́ла да полива́ла, да не
прима́єца. *П. В'юнище.*

Приме́та, прикмета *р.* Знак, ознака. | Тогда́-то середі́льши брат
вели́кев усе́рдіє має, на собі́ чирво́ну кита́йку порива́є да
ме́ншому бра́ту на прикме́ту єму́ покида́є. *Д. В'юнище.*
Лу́чче ми бу́дем і́хати-повжджа́ти, тернам да бар'я́кам бу́дем
верхи́ стина́ти да своїму́ ме́ншому бра́ту бу́дем на приме́ту
покида́ти. *ів.* ...да свайму́ ме́ншаму бра́ту на прикме́ту же па-
кида́ти. *Д. Змітнів.*

Приня́ть *д. док., див.* Прима́ть.

Припльо́тки *р.* Нагові́р, пльо́тки. *Змітнів.*

Прислу́га *р. ж.* Служни́ця, послугачка. | Так ста́ла Наста́ся поси-
лять свою́ прислу́гу до погребі́в вина́ братъ. *Д. В'юнище.*

Промовля́ть, прамавля́ть *д. нед.* — на кого́, проти́ кого́. Про-
мовляти́ до кого́. | Тогда́-то середі́льши брат вели́ке все́рдіє
ма́є, на ста́ршого бра́та сти́ха слова́ми промовля́є. *Д. В'юнище.*
Про́ти його́ й аре́л прамавля́є: „Не стреля́й мене, не теря́й
мене“. *П. Мена.*

Просере́дак (просередок) *р.* Острівець. *Остер.*

Про́ти прийм. Прама́влять про́ти кого́ *див.* Промовля́ть.

Проха́ти *д. нед.* Просити. | Бу́ду я тебе́ шанова́ти и ле́сними слова́ми
бу́ду я тебе́ проха́ти. *Д. В'юнище.*

Проще́ніє, праще́не (прощення) *р.* — ма́ти. Прощатися. | Тоді́ ви
бу́дете прилета́ти, ек моя́ грі́шна душа́ не ті́лом бу́де про-
ще́ніє мати *Д. В'юнище.* І тагда́ мая́ душа́ с тѣ́лом праще́не
бу́де ма́ти. *Д. Змітнів.*

Пря́сти *д. нед.* — на що́. На веретьо́ни пря́ли. *Змітнів.*

Пу́шка *р.* Пу́жка, *здр. від „пуга“* — баті́г? | Дала єму́ пу́шку жити-
не́ньку. Де пу́шка махне́, там жито́ росте́. *П. Березне.*

Пуди́(й)ти́ *д. док.* Підійти. Пуди́йде; пудишо́в. | У недѣ́леньку
заране́сенько пудишо́в Па́вел пуд ако́нечно *П. Стільне.* Пу-
ди́йде пуд акно́. *Березне.*

Пудима́ть, пуднима́ть, пудня́ть. Підіймати, підняти. | Пудима́ть.
Березне. Пуднима́ть. *Козилівка.* Голови́ коза́цкої молоде́цкої
ві́н уже́ не пудни́ме. *Д. В'юнище.*

- Пуська́ть *д. нед.* Пускати. | Не пуська́йте мене́ до свекру́хи лихо́й.
П. В'юнище.
- Пчала́, пчола́ *р.* Бджола. | Пчала́. *Виповзів, Стільне, Козилівка.*
Пчола́. Шабелинів.
- Ра́да, ря́да *р.* Рада. | У нас уже́ з ним була́ ря́да (і ра́да). *Виповзів.*
Ра́ди *прикм.* Ради́й. В́н ра́ди. *Козилівка.*
- Раздащи́цце (роздошитися) *д. док.* Про дощ: почати сильно лити. |
Раздащи́лася. *Остер.*
- Рані́й *присл.* Раніше. | Ще й рані́й того Микола встав, лучко́м подзво́-
ни́в, бра́тцев побуди́в. *П. Шабелинів.*
- Распазна́цце (розпізнатися) *д. док.* Познайомитися. | Гей, с ким не
зна́юсь, ста́ну, распазна́юсь; гей, распазна́вшись пайду́ па-
венча́юсь. *П. Виблі.*
- Ре́вті *д. нед.* Ревти. *Козилівка.*
- Ребло́ *р.* = Серебро́.
- Рибеля́та *р. мн.* Риб'ята, рибки. | Че́тверо рибеля́т. *Остер.*
- Рогози́нови (-ий) *прикм.* З рогози. | Свити́на рогози́новая, повси́на
волови́ная. *Д. В'юнище.*
- Ро́вчи *дприсл.* Ронячи, роняючи. | Б́гли руки ло́мечи, дрі́бни о́льози
ро́вчи. *П. Березне.*
- Розво́ва́ти (-оювати) *д. док.* Завоювати? Зруйнувати? | Поперед ви́-
ська ко́ником игра́є, поза́ду ви́ська мече́м маха́є, на Вельми-
го́ру навороча́є, хо́че Вельми-го́ру розпо́ва́ти. *П. Нові Млини.*
- Розма́їсти (-ий) *прикм.* Що розма́юється, розві́вається? | Шо я тую
ту́ску, шо я тую печаль да на листо́чки спишу́, шо я лисьте́,
лисьте́ розма́їсте за водою пу́щу. *П. В'юнище.*
- Розойти́ся *д. док.* Розійтися. | Розойди́ся, туска, розойди́ся, печаль, по
мо́їх ворогах. *П. В'юнище.*
- Роспуська́ти *д. нед.* Розпускати. | Я буду кри́ла роспуська́ти, тебе
й укрива́ти. *П. В'юнище.*
- Руже́ *р.* Рушниця. | Ива́ночко хо́дить, руже́ зареджа́є. *П. В'юнище.*
- Ру́жечко *р., здр. від руже́.* | А на тий да бере́зі Ива́ночко седи́ть
і ру́жечко держи́ть. *П. Нові Млини.*
- Рулі́ *р.* Ліра (музичний інструмент). *Остер.*
- Ря́да *р.* = Рада.
- Ря́ма *р.* Рама. *Змітнів.*
- Сакари́ *р.* Осокорі. | За гу́лицяю, де расту́ть сакари́. *Остер.*
- Саки́ра, сакі́ра, сак'́ра *р.* Сокира. | Саки́ра. *Виповзів. Сакі́ра. Ко-
зилівка. Сак'́ра. Стільне, Шабелинів.*
- Сако́линько *р.* Соколонько. | Леті́в, леті́в да сако́линько, — щодри ве-
чер! *П. Стільне.*
- Сва́йба *р.* Весілля. *Змітнів, Шабелинів.*
- Свиня́ *р. ж., ген.-дат. одн.* свин'́; *ном. мн.* сви́ннє, *ген.* свине́й,
дат. сви́ннєм і свиня́м, *лок.* сви́ннєх і свиня́х

Змітнів; ном. мн. сви́нне, ген. свине́й, дат. свиння́м, інстр. свиння́ми, лок. на сви́ннех. *Козилівка*.

Свіжи́сеньки прикм. Свіжесенький. *Виповзів*.

Се займ.-прикм., див. Сей.

Седі́ть д. нед. Сидіти. | Сежу́. *Виповзів*. Седжу́. *Змітнів*, *Шабелінів*. Не хочу седі́ть; седа́ть; седжу́. *Козилівка*. Седи́, седи́, ящерко, в зеле́наму ку́щику. II. *Березне*. Васи́лько седи́ть да суди́ судить. II. *Мена*. А на тий да березі Ива́ночко седи́ть і ру́жечко держи́ть. II. *Нові Млини*.

Сей, сесь, цей; ся́я, ця́(я); се, се́в займ.-прикм. Цей, ця, це. Сього́, цього́; ця́му; сі́м; ж. ген. ця́в, ці́в, сьо́ї, сьо́ї; акуз. сю́(ю); інстр. сьо́ю, сев́ю, сьо́ю; мн. си́в, сі́в, сії́, ці́ї, сї́, ці́; сі́х, ці́х; ці́м; сі́ми. Цей чалав́к, нема цього́ чалав́ка, ця́му чалав́ку. *Виповзів*. Да ця́в ха́ти. *ib*. Мині́ се вино́ сам́й на́дабно. II. *Старогородка*. Не для тебе, стари, сю́ м'яту, сади́ла. II. *ib*. Не було́ сього́. *Остер*. Був у нас сесь чалав́к. *Березне*. Нема́ мо́ди на се. *ib*. Кажуть: цей і сей, да ці́в гре́блі, ці́х люде́й, ці́м лю́дям, папо́в ис сі́ми лю́дьми. *Стільне*. Ви́вед-же ти нас ис сього́ л́су. II. *Баба*. Ёк він се́в зговори́в. Д. *В'юнище*. Ой де ся́я ту́ска, ой де сая печаль да на мене й узяла́сь. II. *ib*. Хто у сії́ ра́зи убира́ти-ме́ца. II. *ib*. Да сьо́ї ха́ти; с сьо́ю жінкаю. *Козилівка*. Ёк се́в каза́к згавари́в. Д. *Змітнів*. А си́в два бра́тики радне́ньки... Д. *ib*. Ис сев́ю, ис сьо́ю ба́баю; сї́в дівча́та, сі́х дівча́т; ці́в не хади́ли. *ib*. Сюе́ї жінки; сьо́ю жінкою. *Шабелінів*. Ой не пи (-пий), браті́ку, с сього́ моря води. II. *Нові Млини*. Не лови в сьому морі риби. II. *ib*. То за сі́м, то за тим. *ib*. Як вин сю́ю дитиночку собі роздобув. II. *ib*. Де сї́ коні покупи́ли? *ib*.

Серебро́, стрібло́, ребло́ р. Срібло. | Чого з нас хочеш ти узяти: чи золота, чи сребра́ чи дорогої одежи? II. *В'юнище*. Кажуть „стрібло́“, а маладі́ — „сребро́“. *Виповзів*. Убиралася, нареджалася, ребло́ и злото на сабі клала. II. *Змітнів*.

Середі́льши (середільший) прикм. Середущий. | Тогда́-то середі́льши брат вели́ке все́рдів ма́в, на ста́ршого бра́та сти́ха слова́ми промовля́в. Д. *В'юнище*. Середі́льши брат... Д. *Змітнів*.

Сесь займ.-прикм. = Сей.

Сизапе́рли, сизоп'і́рли прикм. Сизоперий. | Сизапе́рли арли́ налета́ли, твар єго́ зневажа́ли. Д. *Змітнів*. Тогда́-то сизоп'і́рли орли́ налета́ли, на чо́рніє йму́ кудли насту́пали да з ло́ба глаза́ виніма́ли. Д. *В'юнище*.

Си́лно, си́льно присл. 1) Дуже. | Да два сина родила... да в караблїк положи́ла, да си́лно воду проси́ла. II. *В'юнище*. Див. Си́ленько. 2) Живо, жваво, моторно? | Кри́й широко́ї доли́нки брала дівка си́лно льон. II. *В'юнище*. (Такий самий приклад і з За́річчя, але там си́льно).

- Си́льненько *присл.* Дуже. | В́н свого батенька си́льненько просить.
П. Стільне.
- Си́льни́ (-ий) *прикм.* Великий. | Си́льни́ мут иде́. *Остер.* Си́льна́ була́ жара́. *іб.*
- Си́льно *присл.* = Си́лно.
- Синак'с (сінокіс) *р.* Сіножать. *Березне.*
- Сіно́жиці́ *р.* Покіс у лісі. *Виповзів.*
- Сі́то. Сі́яно? | Сі́то, посі́то на но́вєс лі́то, за́ряди́, бо́же, жи́то и пше́ни́цу и уся́кую па́шни́цу. *П. В'юнище.*
- Сѣм (сім) *числ., інстр.* сьома́. Ёк збудова́ли (церкву) с трома верхами, с сьома́ вѣкнами. *П. Баба.*
- Скам'я́ *р. ж.* Лава. | Як увишо́в короле́вич в світли́цу нову́, лежи́ть його́ Маруси́на на всю́ю скам'ю́: *П. Нові Млини.*
- Скло, сте́кло' *р.* С(ш)кло. | Скло. *Змітнів, Козилівка.* Сте́кло'. *Виповзів.*
- Скля́нка *р.* Шклянка. *Козилівка.*
- Скри́бачка́ *р.* Скрипочка. | Ива́нко седи́ть, скри́бачку де́ржи́ть. *П. Мена.*
- Ск упи́ть *д. док.* Відпокутувати. | Хоч мѣч твая́ й́зьме, то рука́ твая́ не зні́ме, ду́ша' на́ша греху́в не ску́пить. *П. Змітнів. Див. Скупи́цца.*
- Скупи́цца (-питися) *д. док.* Відпокутувати. | А ходж-же м'ї́ч твоя́ вй́зьме і рука́ твоя́ зді́ме, то до в'ї́ку в'ї́шого на́ша ду́ша' греху́в не скупи́цца. *П. В'юнище. Див. Скупить.*
- Сле́за', слѣ́за' *р.* Сльоза. | Сле́за', сле́зи, слѣ́з. с слезми́. *Виповзів.*
Бѣли́ ру́ки ло́мечи, дрі́бни слѣ́зи ро́вчи. *П. Березне, Побий*
(-побий) тебе́ слѣ́зи ...у доро́зі... *Д. В'юнище.*
- Сле́зи́на *р.* Сльозина. *Стільне.*
- Сльо́за' *р.* = Сле́за'.
- Сльо́зна (слізно) *присл.* Слізми обливаючися. | Таді́ середі́льши бра́т вели́ке все́рдів ма́в, слѣ́зна пла́че-рида́в. *П. Змітнів.*
- Сого́дньї, сого́ні *присл.* Сьогодні́(я) | Сого́дньї. *Стільне.* При́ніс бра́тїк вже́ й отру́ту, шо сого́ні-ж нава́ри́ла. *П. В'юнище.*
- Со́нечник, со́нешні́к *р.* Сонячник. | Со́нечник. *Виповзів. Со́нешні́к. Козилівка.*
- Спагада́ть (спогадати) *д. нед.* — на кого. Згадати за кого. | Ко́ничак да й адвича́в: Ни прадава́й ми́не, спагада́й на си́бе', шо я тибѣ́ виво́зив ис тро́х ниво́ляв... ис тро́х пабо́яв. *П. Березне.*
- Спасі́ба Спаси́бі. | Ой спа́сіба, мій ба́теньку, погу́ля́ла. *П. В'юнище*
(говірка тут оку́ча).
- Срѣ́бли *прикм.* Срібний. | За́лата́я кара́, срѣ́блая ро́за. *П. Змітнів.*
- Ста́рши́на *р.* Старшинство. | Ви́пи, се́стро, по ста́рши́ні, шо ти са́ма його́ ва́ри́ла. *П. В'юнище.*
- Сте́кло' *р.* = Скло.
- Сте́на' (сті́на) *р., мн.* сте́ни. *Шабелинів.*
- Сте́п *р. мн., стіпа́.* | Ви́вѣджа́ли вони́ на сти́па' Са́ма'рськи. *П. В'юнище.*

Сто'йка *р.* Шинквас, при'лавок у коршмі, за яким торгують. | Коза'к гар'єлку випиває, слова не промовля'є, а тільки квартаю оп сто'йку постука'є. *II. В'юнище.*

Стрека'ть, стреча'ть *д. док.* Стрічати, стрівати. | Стрека'ть. *Змітнів, Стільне.* Стреча'ть. *Шабелинів.*

Стр'єчка (стрічка) *р.* Стюжка. *Виповзів. Пор.* С'тьо'нджка.

Стрібло' *р.* = Серебро'.

Сук *р.* Чубук. *В'юнище.*

Сусїде *р.* Сусіди. | Колись були люде сусїде близькиї, а тепера вороги. *II. В'юнище.*

Схорони'ти *д. док.* Поховати. | Шо мо'г-би я вас изнаходи'ти, то в сиру' зе'млю по колїна мо'г-би схорони'ти. *Д. В'юнище.*

С'вати', с'вяти', с'вети', с'віти', с'яти' *прикм.* С'ятий. | С'вяти' Ве'чор (і с'яти'). *Нові Млини.* С'вяти'м Рожество'м. *В'юнище.* С'сяти'м Рожество'м. *Баба.* С'вети' Ве'чер. *Змітнів, Мена.* С'світи'м Ражество'м. *Старогородка.* С'світе'є Ражество'. *Березне.*

С'тьо'нджка, с'тьо'нчка *р.* Вузен'ка стюжка. | С'тьо'нджка. *Змітнів.* С'тьо'нчка. *Виповзів.*

С'яти' *прикм.* = С'вати'.

С'я'я займ.-*прикм., див.* Сей.

Та займ.-*прикм., див.* Тей.

Тавма'к *р.* ? А стар'ши брат невели'ке все'рдїє ма'є, го'йстру ша'блю винїма'є, на тавма'к наклада'є да свайму' ме'ншаму бра'ту го'лаву стина'є. *Д. Змітнів.*

Тагда', тади', тад'ї', тад'ї' *присл.* = Тодї.

Талача'нськи (толочанський) *прикм.* — ка п'ї'сня. Пісня, що її співають, як сіно гребуть толокою. *Мена.* Зразок такої пісні.: Ой чия' то талака' шуку-рибу валакла' || через ни'вку на тар'їлку? || Ти-махв'ява талака' шу'ку-ри'бу валакла' через ни'вку на тар'їлку. || Ой чиї то гребц'ї' д'ївки-маладц'ї'? || Греб'їть, пагребай, боже им памага'ї. *Мена.*

Та'я займ.-*прикм., див.* Тей.

Твар *р. ж.* = Вид. Тагда' сизапе'рли арли' налета'ли... з ло'ба ка'ри о'чи витяга'ли, твар его' каза'цку, маладе'цку зневажа'ли. *Д. Змітнів.*

Тегда' *присл.* = Тодї.

Тей і той, та'(я), те'(є), то'є займ.-*прикм.* Таго', того'; таму', тему'; с тим; на тему', на тїм. Та'(я); *ген.* те'ї', ти'ї', те'ї', та'ї', тув'ї; *дат.-лок.* т'їй, т'їй, туй; *акуз.* ту'ю, *інстр.* с то'ю, тев'ю, тув'ю; *мн.* ти'є, тих, тим, ти'ми. Той і тей, того', таму'; ти'є, тих, тим, ти'ми. *Виповзів.* Тей, того' і таго', тему', тим, на тїм і на тему'; та і та'я, да те'ї' і да ти'ї' ха'ти, т'їй, ту'ю ба'бу, с то'ю і с тев'ю ба'баю; ти'є д'ївча'та, тих д'ївча'т. *Змітнів.* А ще таго'-ж то каза'к не зна'є... *Д. іб.* Як я маладикава'ла, дак не було' того'. *іб.* Зна'ю па тему', як він каза'в. *іб.* Та і та'я, тув'ї, т'їй, ту і ту'ю, тув'ю. *Шабе-*

- линів.* Та, теї, тій, ту і ту'ю, с то'ю. *Козилівка.* Ра'ня раля' лу'чая, ненуж та'я пїзньня. *П. Мена.* И а на туй бере'зі залата'я кара'. Ой хто-ж ту'ю кару' пабира'є? *П. ів.* Па тей бїк; да те'б' ха'ти. *Стільне.* Распита'ли, як ано' то'є, так тих мана'хав цеп на ши'ю и в Сибір. *Остер.* Жалько минї таї' калини. *П. Старогородка.*
- Те'мни, тьо'мни *прикм.* Темний. В те'мнїй зорї' див. Зора'. В тьо'мном лузі калина то красо'тка моя. *П. Нові Млини.* За три лїса', за три тьо'мния. *П. Стільне.*
- Тепе'ра *присл.* Тепер. | Колись були люде сусїде близькїї, а тепе'ра вороги. *П. В'юнище.*
- Тернава'ти (тернувати) *д. нед.* Турбувати. | Гей, треба, доню, веночка шукати. Гей нащо, мамо, люде тернава'ти? *П. Виблі.*
- Терпели'ви і терпли'ви *прикм.* Терпеливий. *Виповзів.*
- Теря'ть *д. нед.* — кого. Вбивати, страчувати кого. | Про'ти його' й аре'л прамавля'є: „Не стреляй мене', не теряй мене', я таб'б' у вели'куй приго'ді згажу'сь“. *П. Мена.*
- Ти'сеча, ти'сєѣча, ти'ща *р.* Тисяча. | Ти'сеча, ти'ща. *Змітнів.* Ти'сєѣча. *Старогородка.*
- Тоба'к *р.* Тютюн. *В'юнище.*
- Товсти' (-ий) *прикм.* Про сон: міцний і довгий. | Ой зачим же вона да не виполола? — То за сїм, то за тим, то за сном товстим *П. Баба.*
- Тодї', тод'б', тогда', тадї', тад'б', тади', тагда', тегда' *присл. і спол.* Тоді. Тогда' то. Тоді саме. | Тодї' ви бу'дете приле'тати, ек моя' грї'шна душа' ис ті'лом бу'де проще'нів мати. *Д. В'юнище.* Тод'б'. *Шабелинів.* Тад'б' не було' так. *Стільне, Змітнів.* Тадї' па'ф'хали. *Виповзів.* Тади' каже: „А я узя'ну“ (= візьму). *Козилівка.* Тогда' то їх постреля'ли и поруба'ли. *Д. В'юнище.* Тагда' сизапе'рли арли' налета'ли, на кудли сму' наступа'ли. *Д. Змітнів.* А тегда' ме'нши брат бежи'ть-пудбега'є. *ів.*
- Тольк (толк) *р.* Лад. | Не даве'ду то'лько. *Березне.*
- То'шна *присл.* Нудно. | Тошна мен'б', нудна. *Змітнів.*
- Тре'бавать *д. нед.* Вимагати. | Кажуть „да мене'“, а п'б'сьня тре'бує „да ме'не“. *Виблі.*
- Тре'йтї *числ. прикм.* Третій. *Виповзів.* Тре'йтї горад да ис пахарами. *П. Березне.* Й а в тре'йтю (трубу) зайграю — з радинаю пращаюсь. *П. Стільне.* То два бра'тїки кїнная конаница, тре'йтї брат — п'їшая пешаница. *П. В'юнище.* Да на'пол бу'дем худо'бу пайова'ти, й а тре'йтюю чась помї'ждо собо'ю. *ів.* Пе'рва паго'да — бесхл'б'о'є... а тре'йтя паго'да каза'цке-же, маладе'цке-же безгалїв'є. *Д. Змітнів.* Тре'йтього, тре'йтєму. *ів.* Да тре'йтєї ха'ти. *Козилівка.* Тре'йтї день. *Шабелинів.*
- Трепать *д. нед.* Легко вдаряти рукою, жалуючи, пестячи. | Сяти' Илля' волїв погоня', сяти' Петро' да ко'ников тре'пле. *П. Баба.*
- Тридне'ви (-ий) *прикм.* Триденний. | Тридне'вая рабо'та. *Змітнів.*
- Три'йцеть *числ.* Трицять. *Шабелинів.*

- Туре'щина *р.* Туреччина. | Шо я тибє вивозив... ис трох пабояв. Шо с пер'вого пабо'я ис Туре'щини. *П. Березне.*
- Ту'ска *р.* Сум, журба. | З великого гора палет'гли в поле, з великаї ту'ски палену'ли в лески. *П. Мена.* Ой де сая ту'ска, ой де сая печаль да на мене й узялась? *П. В'юнище*
- Тьмя'на (тьмя'но) *присл.* Невиразно. | „Виразна чуть“ (каже син, а батько на це:) „Нѣ, тьмя'на“ *П. Змітнів.*
- Тьо'мни *прикм.* = Темни.
- Тюрма' *р.* В'язниця. | У тюрму' її забра'ли. *В'юнище.*
- У *прийм., див.* В.
- Уви(й)ти' *д. док.* Увійти. Увишов. | Як увишо'в короле'вич в світлицу нову'... *П. Нові Млини.*
- Уга'лле *р.* Вугілля. *Стільне.*
- У'жшеньки *прикм.* Вужченький. | А ме'ншеньким (дівчатам) да па у'ж. шенькій (стьожечці) *П. Стільне.*
- Ум *р.* Буть на ум'ѣ. Бути в думці, на думці. | Минї, маладенькій, жених' на ум'ѣ. *П. Стільне.*
- Унї'ччи, уноч'ѣ *присл.* = Нїччу, нѣччи. | Унї'ччи. *Козилівка.* Уноч'ѣ. *Шабелинів.*
- Уп. *прийм.* = Об.
- Усе'рдїє *р.* = Все'рдїє.
- Уте'кті *д. док.* Втекти. *Козилівка.*
- У'тїюнка *р.* Утінка, качечка. | Спуд пра'вой да ру'ченьки ви'ленув соко'л, спуд лї'вої, спуд б'їлої сї'ра у'тїюнка. *П. Нові Млини.*
- У'ши *р.* = Ву'ши.
- Хатя' (хотя) *присл.* Като'ру хатя. Котору, яку завгодно. | Май сабі дѣ'вачку, як переп'їлачку, като'ру хатя', ве'ди' да путя'. *П. Березне.*
- Хваставе'цки (хвастовецький) *прикм.* — чалов'ѣк. Хвалько. *Змітнів.*
- Хлапо'чи (-ий) *прикм.* Хлоп'ячий. Х—ая п'ѣ'сьня. Пісня, що хлопці співають. *Березне.*
- Хре(и)з(ь)би'нни *прикм.* Христинний. — на п'ѣ'сьня. Пісня, що її співають на христинах, | Хрезьбинна п'ѣ'сня. *Стільне.* Хрезьби'нна п'ї(ѣ)сьня. *Мена.* Хризьби'нна п'ѣ'сьня. *Березне.*
- Ху'до *присл.* Погано, зле. | Ідіть, діти, додому, ху'до минї жити самому. *П. Нові Млини.* Їк добре буде, то я забаруся, їк худо буде, на-зад завернуся. *П. Мена.*
- Ху'тар *р.* Хутір. *Шабелинів* (говірка окуча).
- Цей *займ.-прикм., див.* Сей.
- Це'ркав, це'рква *р.* Церква. | Це'ркав. Був у це'ркві. *Виповзів.* Це'рква. *Козилівка.*
- Цинба'ли *р.* Цимбали. *Остер.*
- Пя(я) *займ.-прикм., див.* Сей.
- Чась *р. ж.* Часть. | Напол будем худо'бу пайова'ти, й а тре'їттюю чась помі'ждо собою. *Д. В'юнище.*

- Час'тяко́м *присл.* Часто. | Час'тяко́м тут бува́ю. *Сосниця.*
Челя́дка *р.* Найми́чка. | Чалав'бк жінку любить бага́ту, а хазя́їн че-
ля́дку здра́ву. *Стільне.*
Че́шени, че́сени *дприкм.* Чесаний. | Про́нечка не че́шена. *Стільне.*
Не вми́вана, не че́сена. *Нові Млини.*
Чи́стенечки, чи́сьтю́хеньки. Чистісінький. *Козилівка.*
Ч'б'пак *р.* Очіпок. *Виповзів.*
Чу́кірни (-ий) *прикм.* Чудни́й. | Чу́кірна п'б'сьня. *В'юнище.*
Шибельни́чка *р.* Шибени́чка. | Плету́, плету́ плетени́чку, на паробка
шибельни́чку. *П. В'юнище.*
Шу́гну́ть *д. док.* Махну́ти. | Ой праки́нецца д'б'вка Акса́нка да й шугне́-
лугне́ ши́тим рукавце́м. *П. Мена.*
Ще́дри, що́дри *прикм.* Ще́рий. | Ще́дри ве́чор. *Нові Млини.* Ще́дри
ве́чбр. *В'юнище.* Що́дри ве́чер. *Березне, Мена, Стільне.*
Щека́ *р.* Що́ка. *Виповзів.*
Щито́чок *р.* Вершечок. | Да й усі галачки па г'льках с'їли, й а зезу́ля
да й у щито́чку. *П. Старогородка.*
Що́дри *прикм.* = Ще́дри.
Ю́лашни *прикм.* Вуличний. | Ю́лашна́їспева́ймо. *Змітнів.*
Ю́лица *р.* = Гу́лиця.
Я займ.-реч., *ген.* мене́, у мене́; *дат.* мен'б', мин'б' мин'ї. | Вана
в мене́ не вечерала. *Лутава.* Кажуть „да мене́“, а п'б'сьня
тре́бує „да ме́не“. *Виблї.* Г'й, буде слава на те́бе й на м'ене.
П. ів. Їсьть у мене́ ще брат. *П. Березне.*
Дле мене́, мин'ї. *Козилівка.* Дай мин'б'. *Стільне, Шабелинів.*
Слюсари́ку, скуй' мен'б' вено́чак. *П. Змітнів.*
Я́блако, я́блуко *р.* Яблу́ко. | Я́блако, я́блаки. *Остер, Виповзів, Кози-
лівка.* Я́блуко. *Стільне.*
Янгель *р.* Янгол. | Прилет'б́ли три янгел'ї, взяли його́ на крилеса.
П. Виповзів.
Я́щерка, я́щурка *р.* | Ящерка. *Виповзів, Стільне.* Седи́, седи́,
я́щерко, в зеле́наму ку́щику *П. Березне, Ящурка, Березне,
Шабелинів.*
-

Друкарські помилки.

Стор.	Рядок:	Надруковано:	Треба:
11	10 здолу	одда'йтє	одда'йтє!
16	20 "	брала'	бра'ла
"	18 "	вибіра'ти	вибіра'ть
17	12 "	нен.	нед.
19	" "	рибу.	рибу).
22	23 згори	дошу	дощу
32	6 здолу	ка ^н	ка ^н
34	14 згори	= булаву)	(= булаву)
42	8 здолу	-ля'ють	-ля'ют
61	12 "	гірча'ти	гірча'ті
65	18 "	соб'і'	соб'ї'
108	20 "	ста'яли	стая'ли
109	5 згори	Узяну'	Узя'ну
111	1 "	гру'дех'	гру'дех
"	4 здолу	Дзюбати, дзюбати.	Дзюбати.
116	14 "	колядава'ть	колядова'ть
118	1 "	го'сьт	го'сьтї
120	8 згори	казат'и	каза'ти
124	1 здолу	сви'нях	свиня'х

Додатки.

На стор. 78 рядок 11 здолу треба додати. собі'. | Я собі ся'ду осо'бі'.

На стор. 92 до слова Тамте'шній додати примітку: *и* тут широкий звук високого положення передньо-середнього ряду.

ИЗВЕЩАНИЕ

№ п/п	Наименование	Единица измерения	Количество
1	Пшеница	т	10
2	Рожь	т	5
3	Овес	т	3
4	Ячмень	т	2
5	Кукуруза	т	1
6	Пшеница	т	10
7	Рожь	т	5
8	Овес	т	3
9	Ячмень	т	2
10	Кукуруза	т	1
11	Пшеница	т	10
12	Рожь	т	5
13	Овес	т	3
14	Ячмень	т	2
15	Кукуруза	т	1
16	Пшеница	т	10
17	Рожь	т	5
18	Овес	т	3
19	Ячмень	т	2
20	Кукуруза	т	1

Итого: 100 т

Подпись: _____

Дата: _____

ДЕ ЩО Є:

Стор.

Вступне слово	1
-------------------------	---

Прилуцька округа. Хутір Гречана Гребля Яготинськ. району.

Пояснення	5
Голосіння: над батьком (7), над матір'ю (9), над маленьким синочком (9), над чоловіком (10).	7
Примова від білми і кров замовляти	11
Легенда про Телення	12
Казка про Снігурочку	—
Приказки	13
Словничок	—

Х. Гречана Гребля — с. Тернавщина.

Примови: від пристріту (22), від перепною скотині (23).	22
---	----

Село Жоравка Яготинського району.

Пояснення	24
Про панів і запорожців	—
Батькова наука	25
Як півень чоловіка розуму навчив	—
Як панська шуба Кононові дісталася	—
Як Іван батюшку одурив	26
Як два чоловіки орали	—
Як син без батька зладнався	—

Мелітопільська округа. М. Великий Токмак.

Пояснення	27
Словничок	—

Вінницька округа. С. П'ятничани коло Вінниці.

Пояснення	31
Казка про лиху зовицю	32

С. Широка Гребля Тиврівського району.

Пояснення	34
Казка про Котигорошка	—
Казка про дурного Івана	37

С. Гризинці Тиврівського району.

	Стор.
Пояснення	39
Казка про дурного брата	—

С. Москалівка, передмістя м. Браїлова.

Пояснення	41
Про смерть	42
Про людей, що замирають	—
Про мерців, що ходять	43
Про відьом	44
Як жінка над вмерлим чоловіком примовляла	46
Про дурну жінку	—

С. Горбівці Літинського району.

Про Кармелюка	47
Про панщину	—
Про голод	—

Тульчинська округа. С. Яланець Бершадського району.

Пояснення	48
Примови: проти того, що вночі мучило (48), від пристріту (49), від бешихи (49), від зубів (50).	—

Могилівська округа. С. Озаринці Могилівського району.

Пояснення	51
Казка про смерть	—
Про місцеві руїни	53
С. Коньова. Примови: гостець замовляється (54), від злого духа (54), від уроків (54).	54

Кам'янецька округа. Руські Фільварки, передмістя Кам'янця.

Пояснення	55
Казка про шевця	—
Про Петра Великого	57
Про лінивих жінок	58
Про розумну жінку	59

Проскурівська округа. С. Олешин.

Пояснення і уривки	61
------------------------------	----

Шепетівська округа. С. Піддубці Анопільського району.

Пояснення	63
Оповідання й казки: Як баба знахаркою стала	—
„ Про мерців, що в село ходили	64
„ Про хлопця-вішальника	—
„ Звідки бузько взявся	—
„ Як боги спершу надали були сили хлопцеві-каліці, а тоді вкоротили її	65
„ Про трьох сестер	—

	Стор.
Приказки	66
Загадки	—
Словничок	—

Городенщина, Верестейський та Кобринський повіти

Словничок	82
---------------------	----

Білоцерківська округа, С. Кійлівка Попелянського району.

Пояснення	85
Приказки	—
Словничок	—

Село Мирівка та околишні села.

Пояснення	93
Словничок	94

Київська округа, С. Калита Велико-димерського району.

Пояснення	102
Приказки	—
Словничок	103

Чернігівська та Конотіпська округи.

Пояснення	105
Приказки	106
Словничок	—
Друкарські помилки та додатки	131

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА К.Д.У.
Ім. № 102595

20

